

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΠΡΑΣΙΝΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΤΑΞΗ Η ΑΝΑΓΚΗ ΤΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ;**

**Εισηγητές: ΚΑΡΒΕΛΑ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ
ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗ ΔΑΝΔΗ
Επιβλέπων: ΚΑΜΠΟΥΡΗ ΜΑΡΙΑ**

2012

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο	9
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΠΡΑΣΙΝΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο	12
ΠΡΑΣΙΝΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	12
2.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΠΡΑΣΙΝΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	12
2.2: ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΜΥΘΟΙ ΚΑΙ ΜΙΑ ΑΛΗΘΕΙΑ	14
2.3: ΟΙ ΠΡΑΣΙΝΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	19
2.4: ΣΚΟΠΟΣ ΠΡΑΣΙΝΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο	23
ΕΠΙΛΕΞΙΜΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	23
3.1: ΜΟΡΦΗ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	23
3.2: ΜΕΓΕΘΟΣ	23
3.3: ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ	24
3.4: ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΕΡΓΟΥ- ΠΟΣΟΣΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο	27
ΠΡΑΣΙΝΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑ	27
4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	27
4.2 ΠΡΑΣΙΝΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ: Ο ΟΡΙΣΜΟΣ	27
4.3 Η ΠΡΑΣΙΝΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΜΕ ΑΡΙΘΜΟΥΣ: ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ	28
4.4 Η ΠΡΑΣΙΝΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΜΕ ΑΡΙΘΜΟΥΣ: ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ	29
4.5 Η ΠΡΑΣΙΝΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	29
4.6 ΝΕΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	30
4.7 ΠΡΑΣΙΝΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑ	32
4.7.1 ΤΟΜΕΑΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	32
4.7.1.1 ΦΩΤΟΒΟΛΤΑΪΚΑ	32
4.7.1.2 ΑΙΟΛΙΚΑ	33
4.7.1.3 ΥΔΡΟΗΛΕΚΤΡΙΚΑ	33
4.7.1.4 ΑΛΛΑ	33
4.7.2 ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΤΙΡΙΑ	34

4.7.2.1. ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΑ ΚΕΛΥΦΗ- ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΑ ΚΟΥΦΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΥΑΛΟΣΤΑΣΙΑ	34
4.7.2.2. ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟ	35
4.8 ΤΑ ΠΡΑΣΙΝΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΥΠΟ	35
4.9 ΣΧΟΛΕΣ - ΤΜΗΜΑΤΑ	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο	39
ΠΟΙΟΤΗΤΑ, ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΠΡΑΣΙΝΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΓΟΡΑ	39
5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	39
5.2 ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ	40
5.3 ΚΟΣΤΟΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ	41
5.4 Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ	42
5.5 ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ	44
5.6 ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ	45
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ^ο	54
ΠΡΑΣΙΝΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΑΙ ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ	54
6.1 ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ ΕΚΕ – ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ.....	54
6.2 Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΕΚΕ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ	56
6.3 ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ.....	57
6.4 ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ	60
6.5 ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ	60
6.6 ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ	64
6.7 ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΠΕΝΔΥΣΗ.....	66
6.8 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ.....	69
6.9 ΤΙ ΩΘΕΙ ΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΝΑ ΠΡΟΒΟΥΝ ΣΕ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΣΤΙΣ ΜΕΡΕΣ ΜΑΣ;	69
6.10 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ: ΤΑ ΔΥΟ ΚΥΡΙΑ ΠΕΔΙΑ	74
6.10.1 Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ	74
6.10.2 Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ.....	76
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 ^ο	78
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	78
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	82

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	85
ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	85

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Αντικείμενο της παρούσας πτυχιακής εργασίας μας είναι η παρουσίαση όσο το δυνατόν μιας ολοκληρωμένης εικόνας γύρω από το θέμα της πράσινης επιχείρησης στην χώρα μας. Δηλαδή, πως εφαρμόζεται η πράσινη επιχειρηματικότητα στις υφιστάμενες επιχειρήσεις και αναλύεται κυρίως η εφαρμογή των προϊόντων αυτών στις επιχειρήσεις, οι δυνατότητες για την ανάπτυξη της Πράσινης Επιχειρηματικότητας καθώς και τα οφέλη από την χρήση της.

Στόχος, είναι να αναδεχθεί ότι η προστασία του περιβάλλοντος είναι από τα πλέον σημαντικά θέματα που απασχολούν τα άτομα, τα πολιτικά κόμματα, τους λαούς και γενικότερα όλες τις οργανωμένες κοινωνίες. Όλο και περισσότεροι άνθρωποι καταναλώνουν ή προσπαθούν να καταναλώσουν προϊόντα που είναι προς όφελος της υγείας τους αλλά και προς όφελος της γενικότερης κοινωνίας και του περιβάλλοντος.

Επίσης, από την γενικότερη αυτή προετοιμασία και δραστηριότητα, δεν μπορούν να λείψουν και οι επιχειρήσεις και η γενικότερη επιχειρηματική δραστηριότητα μιας κοινωνίας, της οποίας φυσικά και αποτελεί συστατικό στοιχείο.

Με το Πρόγραμμα **«ΠΡΑΣΙΝΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ»** έχει δημιουργηθεί για να βοηθήσει τους έλληνες επιχειρηματίες να βρουν εύκολα και γρήγορα τις πληροφορίες που επιθυμούν σε σχέση με τις δυνατότητες και τις ευκαιρίες της πράσινης επιχειρηματικότητας στην ελληνική και ευρωπαϊκή αγορά. Οι πληροφορίες που δίνονται έχουν ως στόχο να βοηθήσουν τον επιχειρηματία εάν η υιοθέτηση και η εφαρμογή πρακτικών φιλικών προς το περιβάλλον θα μπορούσε να είναι χρήσιμη για την επιχείρηση του σε σχέση με τους επιχειρηματικούς στόχους και τις προτεραιότητες που έχει θέσει.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η δημιουργία και η ανάπτυξη μιας Μικρής και Μεσαίας Πράσινης επιχείρησης αλλά και των ήδη υφιστάμενων επιχειρήσεων δεν είναι μόνο μια συναρπαστική εμπειρία αλλά και μια τεράστια πρόκληση. Καθώς οι Μικρές και Μεσαίες επιχειρήσεις αποτελούν το πιο σημαντικό κομμάτι της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ωστόσο, το επιχειρηματικό περιβάλλον των Μικρών και Μεσαίων επιχειρήσεων αλλάζει με σημαντικούς ρυθμούς. Τα σημαντικά περιβαλλοντικά προβλήματα, όπως για παράδειγμα η αλλαγή κλίματος, η τάση για ολοένα αυστηρότερη νομοθεσία και η αυξανόμενη ζήτηση φιλικών προς το περιβάλλον προϊόντων και υπηρεσιών φέρνουν αντιμέτωπες τις Μικρές και Μεσαίες επιχειρήσεις με μια επιπρόσθετη πρόκληση δηλαδή το συνδυασμό της επιχειρηματικής δραστηριότητας με την προστασία και την αναβάθμιση του περιβάλλοντος.

Η ανάγκη για μακροπρόθεσμη προστασία και διαχείριση του περιβάλλοντος, ώστε η ανάπτυξη του σήμερα να μη γίνεται σε βάρος του αύριο και των μελλοντικών γενεών, έχει σπάσει την αρνητική σύνδεση ανάμεσα στο κόστος προστασίας του περιβάλλοντος και την οικονομική ανάπτυξη. Το ενδιαφέρον της αγοράς στρέφεται στην ανάπτυξη της συνεχώς ανερχόμενης << πράσινης οικονομίας >>, προσφέροντας ώθηση στην προαγωγή της <<πράσινης καινοτομίας >> και των νέων <<πράσινων θέσεων >> απασχόλησης, ειδικά στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Στο πλαίσιο αυτό, η λεγόμενη πράσινη επιχειρηματικότητα αναδύεται σήμερα ως μια νέα μορφή οικονομικής δραστηριότητας, τοποθετώντας στο επίκεντρο της συζήτησης την ιδιωτική, επιχειρηματική πράσινη πρωτοβουλία. Η προστασία του περιβάλλοντος έχει σταματήσει να είναι <<βάρος >> για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και ξεκινά να συνιστά λύση βελτίωσης του επιχειρησιακού περιβάλλοντος και νέα ευκαιρία απόκτησης ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος στην εγχώρια και διεθνή αγορά. Είναι μια μορφή επιχειρηματικότητας, που μπορεί να αποτελέσει επιλογή ανάπτυξης τόσο για τις νέες όσο και τις υφιστάμενες μικρομεσαίες επιχειρήσεις, καθώς προσαρμόζεται σε όλους τους κλάδους της οικονομίας, αλλά και σε κάθε επιχειρηματικό μέγεθος.

Οι σύγχρονες οικονομικές εξελίξεις, αλλά κυρίως η ίδια η φύση, αναδεικνύουν με επιτακτικό τρόπο την ανάγκη προσαρμογής των επιχειρηματικών σχεδίων των Μικρών και Μεσαίων επιχειρήσεων στο μεταβαλλόμενο οικονομικό και επιχειρηματικό περιβάλλον ως την καταλληλότερη λύση. Η προώθηση ενός νέου επιχειρηματικού μοντέλου, που έχει ταυτόχρονα σαν στόχο την κερδοφορία και την ανάπτυξη, αλλά και την προστασία του περιβάλλοντος και επίσης προσφέρει οφέλη σε όλους όπως: επιχειρηματίες, προμηθευτές, πελάτες, πράσινους καταναλωτές, στην κοινωνία, στο περιβάλλον.

Επιπλέον, η πράσινη ανάπτυξη είναι σίγουρο ότι θα ανοίξει νέα πεδία δράσης και νέες αγορές για τους δημιουργικούς επιχειρηματίες που θα αναλάβουν σύντομα πρωτοβουλίες. Οι Μικρές και Μεσαίες επιχειρήσεις που θα έχουν περιβαλλοντικό προσανατολισμό θα έχουν σημαντικό πλεονέκτημα δηλαδή, θα μεγιστοποιήσουν τα οικονομικά τους οφέλη.

Επίσης, οι προνοητικές επιχειρήσεις θα έχουν την δυνατότητα αφενός να ηγηθούν στην πορεία της οικονομίας του αύριο, δηλαδή του αποτελεσματικού συνδυασμού της προστασίας του περιβάλλοντος με την οικονομική ανάπτυξη, και να επενδύσουν την πείρα τους σε νέες ευκαιρίες στην αναδυόμενη πράσινη αγορά.

Ανακεφαλαιώνοντας, θα θέλαμε να τονίσουμε για άλλη μια φορά ότι η προώθηση της οικολογικής καινοτομίας είναι ζωτικής σημασίας για την επιτυχή αντιμετώπιση αυτών των ζητημάτων καθώς και άλλων επίκαιρων περιβαλλοντικών προβλημάτων, όπως η ρύπανση του αέρα και των υδάτων, η παραγωγή αποβλήτων και η αλόγιστη χρήση των πόρων. Μόνο με την ανάπτυξη και τη διάδοση νέων περιβαλλοντικών τεχνολογιών σε όλη την ανθρωπότητα μπορούμε να μιλάμε για ουσιαστική πρόοδο.

Η παρούσα εργασία παρουσιάζεται σε 7 κεφάλαια:

Αρχικά, στο πρώτο κεφάλαιο θα αναφερθούμε στην ιστορική αναδρομή της πράσινης επιχειρηματικότητας και αναδείχνουμε ότι η πράσινη επιχειρηματικότητα δεν είναι ένα σημερινό φαινόμενο αλλά προϋπήρχε.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται μια εκτενής αναφορά τι είναι πράσινη επιχειρηματικότητα, ποιοι μύθοι ισχύουν για αυτή και ποια η αλήθεια και τέλος αναφέρουμε το σκοπό.

Το τρίτο κεφάλαιο, εστιάζει στις επιχειρήσεις που εντάσσονται στο συγκεκριμένο πρόγραμμα ανάλογα με το μέγεθος, την δραστηριότητα, την μορφή Επίσης, ποιες προϋποθέσεις πρέπει να ισχύουν για συμμετέχουν στο πρόγραμμα και αναφέρουμε τα ποσοστά επιδότησης.

Στην συνέχεια, στο τέταρτο κεφάλαιο, γίνεται αναφορά πράσινη απασχόληση και ανεργία στις θέσεις εργασίας και στην πράσινη ενέργεια.

Στο πέμπτο κεφάλαιο, αναπτύσσει την ποιότητα, την πιστοποίηση της πράσινης επιχειρηματικότητας στην αγορά.

Ακολουθεί το έκτο κεφάλαιο, που αναφέρεται στην πράσινη επιχείρηση και στη σχέση που αυτή έχει με την εταιρική κοινωνική ευθύνη ενώ συμπεριλαμβάνει την έννοια και τις διαστάσεις της εταιρικής κοινωνικής ευθυνης.

Τέλος στο έβδομο κεφάλαιο παρατίθενται συμπεράσματα και διατυπώνονται ορισμένες προτάσεις που θα βελτιώσουν την σημερινή κατάσταση των επιχειρήσεων αν μετατραπούν σε πράσινες επιχειρήσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΠΡΑΣΙΝΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

Στην πραγματικότητα η Πράσινη Επιχειρηματικότητα (Π.Ε.) δεν είναι σημερινό φαινόμενο αλλά δεν είναι και κάτι καινούργιο, καθώς υπήρχε ήδη στους πρώτους πολιτισμούς που είχαν πολύ στενή σχέση με την φύση.

Συγκεκριμένα, χωρίζονται σε τέσσερις φάσεις που αναφέρονται στην ιστορική αναδρομή της πράσινης επιχειρηματικότητας μέχρι και σήμερα.

Δηλαδή:

∅ Α ΦΑΣΗ

Πρώτη Φάση: Η εποχή της αρμονίας με τη φύση.

Η ιστορία της πράσινης επιχειρηματικότητας σίγουρα χάνεται στο βάθος των πρώτων πολιτισμών, των πολιτισμών εκείνων που λειτουργούσαν όλη τους την οικονομική δραστηριότητα, αν μπορούμε να μιλήσουμε για τέτοιου είδους δραστηριότητα, σε επαφή με τη φύση. Η συνέχεια βέβαια αυτής της εποχής και οι καταβολές της βρίσκονται μέσα σε όλες τις φάσεις της ιστορίας. Ακόμα και σήμερα υπάρχουν εστίες στη γη όπου αυτές οι συνθήκες διαβίωσης συνεχίζουν να υπάρχουν, αλλά είναι τελείως αποσπασμένες από το καταναλωτικό και βιομηχανικό επίπεδο της ζωής, της καθημερινότητας και της οικονομικής δραστηριότητας που έχουμε στην χώρα μας και γενικά στις αναπτυγμένες οικονομικά επικράτειες. Αυτή λοιπόν η δυναμική μας είναι χρήσιμη κυρίως στο να ανακτήσουμε μια εικόνα ενός προτύπου σχέσεων και στο να προβληματιστούμε βαθύτερα για τη συνύπαρξή μας με περιοχές όπου η φύση οργιάζει και είναι σε πλήρη ζωτικότητα και ακμαιοτήτα, έξω από το γκέτο των πόλεων και των οικονομικά αναπτυγμένων ανθρωπογεωγραφικών ζωνών.

Ø Β ΦΑΣΗ

1. Δράσεις προστασίας της φύσης και της βιοποικιλότητας.

Η β' φάση, ξεκινάει με τις πρωτοβουλίες και δράσεις προστασίας της φύσης και της βιοποικιλότητας, μετά την εμφάνιση περιβαλλοντικών προβλημάτων. Αυτές εκφράστηκαν με τις μέσω διαταγμάτων συστηματικές προσπάθειες προστασίας της πανίδας, και σεβασμό στη φύση με την προσαρμογή του χρόνου της συγκομιδής στις απαιτούμενες συνθήκες για την προστασία της τοπικής βιοποικιλότητας, ενώ εστιάστηκε στη σχέση ανθρώπου-κοινωνίας-φύσης.

2. Η χαμένη οικολογική αρμονία των πόλεων, τα προβλήματα και η αντιμετώπιση τους.

Εδώ πρέπει να σημειώσουμε ότι σίγουρα κάποια προβλήματα ήταν αρκετά αρχαία και είχαν απαιτήσει συγκεκριμένες ρυθμίσεις και πολιτικές, όπως για παράδειγμα το πρόβλημα της ύδρευσης και της άρδευσης αποτελούσε ένα δείγμα των αρνητικών αποτελεσμάτων των αναπτυσσόμενων πολιτισμών.

Επίσης το πρόβλημα των λυμάτων και των σκουπιδιών έδειχνε την αρνητική πλευρά των πόλεων από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Πάντοτε υπήρχε μια πρόκληση για καλή διαχείριση ενός τέτοιου προβλήματος.

Συνεπώς, αναπτύχθηκαν οι πρώτες περιβαλλοντικές αρχές που συνδέονταν **α)** με την αξίωση για ποιότητα ζωής και **β)** με την εξέλιξη της οικονομικής δραστηριότητας σε πρότυπο επιχειρηματικότητας, με ελαχιστοποίηση της εκμετάλλευσης της φύσης.

Ø Γ ΦΑΣΗ

Στη γ' φάση παρουσιάστηκαν τα πρώτα θεσμικά πλαίσια πράσινης επιχειρηματικότητας και οικονομικής πολιτικής για το περιβάλλον. Με εκκίνηση το 19ο αι. και ουσιαστική ενεργοποίηση στον 20ο στις ΗΠΑ και την Ευρώπη εκφράστηκε κυρίως με τη θέσπιση προστατευόμενων περιοχών. Η

επιστημονική και πολιτική ευαισθητοποίηση που ακολούθησε δυναμικά, μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ταυτίστηκε με τις πρώτες διατυπώσεις συνδυασμού οικολογικών επιστημονικών θεωριών με τις σύγχρονες οικονομικές θεωρίες.

Ø Δ ΦΑΣΗ

Στην δ΄ φάση ανήκουν χρονικά σοβαρότατα περιβαλλοντικά ζητήματα που οδήγησαν σε Διεθνείς Διασκέψεις και στις πολιτικές της Ε.Ε., οι οποίες αποτελούν, πλέον, το πλαίσιο θεσμοθέτησης και λειτουργίας για την πράσινη επιχειρηματικότητα. Στην Ελλάδα, η νομοθετική διαδικασία για την προστασία του περιβάλλοντος ξεκίνησε με τη θεσμοθέτηση των Εθνικών Δρυμών του Ολύμπου και του Παρνασσού το 1938, ενώ το άρθρο 24 (σήμερα τροποποιημένο) του Συντάγματος του 1975, καθόρισε τη διαμόρφωση της περαιτέρω ευνοϊκής κατεύθυνσης της Πολιτείας στην περιβαλλοντική προστασία και διαχείριση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΠΡΑΣΙΝΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

2.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΠΡΑΣΙΝΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ.

Ένας αρκετά διαδεδομένος ορισμός της «πράσινης επιχειρηματικότητας» είναι πως πρόκειται για τη μορφή οικονομικής δραστηριότητας που θέτει την προστασία του περιβάλλοντος και της φύσης γενικότερα στο επίκεντρο της στρατηγικής της. Η πράσινη επιχειρηματικότητα συνίσταται στη θετική στάση της επιχείρησης απέναντι στην προστασία του περιβάλλοντος τόσο με τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες που παράγει όσο και με τις διαδικασίες παραγωγής της. Για να θεωρηθεί μία επιχείρηση «πράσινη», δεν φθάνει να λειτουργεί σύμφωνα με τα περιβαλλοντικά πρότυπα και τη νομοθεσία. Η πράσινη επιχείρηση οφείλει να μην ξοδεύει αλόγιστα φυσικούς πόρους, κεφάλαιο και εργασία, ώστε να αποφεύγεται η δαπάνη των εν λόγω παραγόντων που μπορεί να χρησιμοποιούνταν σε κάποιο άλλο τομέα με ωφέλιμο τρόπο. Επιπρόσθετα, η αλόγιστη δαπάνη παραγωγικών συντελεστών δεν είναι απλώς μία απώλεια ωφέλιμων πρώτων υλών. Το προϊόν ή η υπηρεσία που παράχθηκε με τις δεδομένες συνθήκες είναι περιττή, με αποτέλεσμα να απορρίπτεται και να αποτελεί ρύπανση για το περιβάλλον.

Ακόμη, η πράσινη επιχειρηματικότητα εστιάζει στην οικονομική λειτουργία της επιχειρηματικής μονάδας. Με τον όρο οικονομική λειτουργία νοείται κάθε είδους δραστηριότητα της επιχείρησης όπου δεν σπαταλιούνται ενέργεια, εργασία, φυσικοί πόροι και πρώτες ύλες. Μία επιχείρηση που επιτυγχάνει να λειτουργεί σύμφωνα με τα παραπάνω, έχει άμεσο οικονομικό όφελος. Αρχικά μειώνει τα λειτουργικά έξοδά της, για παράδειγμα, με την εξοικονόμηση ενέργειας και τη χρήση εναλλακτικών πηγών, κάτι που μακροχρόνια συνεπάγεται αύξηση κερδών. Επίσης, μία επιχείρηση με φιλοπεριβαλλοντικό προφίλ μπορεί να προσελκύσει πιο εύκολα επενδυτές, οι οποίοι επιθυμούν να συμβάλουν στην προσπάθεια για την προστασία του περιβάλλοντος. Τέλος, όσον αφορά στην αύξηση των εισροών κεφαλαίου, ο δανεισμός από

τραπεζικά ιδρύματα σε μία πράσινη επιχείρηση αποτελεί τα τελευταία χρόνια μία εύκολη πρακτική.

Η πράσινη επιχειρηματική αντίληψη **αναγνωρίζει ότι:**

- Ø Το επιχειρηματικό περιβάλλον είναι μέρος του φυσικού περιβάλλοντος. Όλοι οι φυσικοί πόροι που αξιοποιούνται στην πραγματική οικονομία προέρχονται από την γη, τον αέρα και την θάλασσα. Επομένως, η παγκόσμια μείωσή τους αποτελεί βασικό περιορισμό στην ανάπτυξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.
- Ø Τα κυρίαρχα παραγωγικά και καταναλωτικά συστήματα χαρακτηρίζονται από σπατάλη. Προέρχονται κατά κύριο λόγο από την αφθονία πετρελαίου και άλλων ορυκτών. Τα πιο σημαντικά παραγωγικά συστήματα βασίζονται στην αποτελεσματική αξιοποίηση πόρων (φυσικών, οικονομικών και ανθρώπινων) μειώνοντας έτσι και το οικολογικό τους αποτύπωμα.
- Ø Στην εποχή της αφθονίας τυποποιημένων και βιομηχανικών προϊόντων η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών αποτελεί κλειδί για την βελτίωση της ποιότητας ζωής. Η πράσινη επιχείρηση εξ' ορισμού παρέχει ποιοτικές υπηρεσίες που κάνουν την ζωή των ανθρώπων καλύτερη.
- Ø Τη δραστική βελτιστοποίηση της χρήσης των φυσικών πόρων, όπως το νερό, η ενέργεια και οι πρώτες ύλες. Εξοικονομώντας πόρους διασφαλίζεται η ύπαρξή τους για μεγαλύτερο διάστημα στο μέλλον.
- Ø Μια πράσινη επιχείρηση δεν έχει φύρα. Η φύρα είναι σπατάλη και χρημάτων και φυσικών πόρων δηλαδή κυριολεκτικά καταλήγει στα σκουπίδια χωρίς προστιθέμενη αξία ή χρησιμότητα για τον καταναλωτή. Ωστόσο, στην φύση απλώς δεν υπάρχουν <<σκουπίδια>> : ότι δεν χρειάζεται ένας οργανισμός είναι τροφή για άλλο οργανισμό.

- Ø Η πράσινη επιχείρηση έχει ως στόχο την αποδοτικότερη κάλυψη των πραγματικών αναγκών του καταναλωτή. Για τον καταναλωτή αξία των προϊόντων, δεν έγκειται στο αντικείμενο, αλλά στην ικανοποίηση που προέρχεται από την χρήση του. Επομένως, την πράσινη επιχείρηση την ενδιαφέρει πώς να καλύψει αυτή την ανάγκη.

- Ø Τέλος, στόχος της πράσινης επιχείρησης θα πρέπει να είναι η επένδυση στην προστασία και την αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος, όπου απειλείται. Η προστασία των οικοσυστημάτων και η δημιουργία νέων είναι η πιο σημαντική επένδυση δηλαδή με μικρή αρχική προσπάθεια η φύση δουλεύει για την αποκατάστασή της.

Μία επιχείρηση μπορεί να **μην** είναι πράσινη:

- *Αν απλώς τηρεί την περιβαλλοντική νομοθεσία.*

Η τήρηση της νομοθεσίας πρέπει να θεωρείται δεδομένη από όλες τις επιχειρήσεις και σε όλους τους τομείς, όχι μόνο στο περιβάλλον. Η πράσινη επιχείρηση συχνά καλύπτει τις απαιτήσεις του νόμου θέτοντας νέα πρότυπα.

- *Αν απλώς αναλύεται σε δημόσιες σχέσεις.*

Το πρασίνισμα μιας επιχείρησης ενός προϊόντος αφορά τις πραγματικές επιπτώσεις της παραγωγής του και όχι κάποιο επικοινωνιακό τέχνασμα. Η επικοινωνιακή προσέγγιση, χωρίς συγκεκριμένο περιεχόμενο υποτιμά την νοημοσύνη του πελάτη και του καταναλωτή και μπορεί να αποβεί σε βάρος της επιχείρησης.

2.2: ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΜΥΘΟΙ ΚΑΙ ΜΙΑ ΑΛΗΘΕΙΑ.

Ο σκοπός αυτής της ενότητας είναι να καταρρίψει κάποιους μύθους (φόβους) σχετικούς με την εφαρμογή της πράσινης επιχειρηματικότητας από τους μικρομεσαίους επιχειρηματίες. Με άλλα λόγια, η κατάρριψη

κάποιων <<φραγμών>> που ίσως αποθαρρύνουν τους μικρομεσαίους επιχειρηματίες προς αυτή τη κατεύθυνση.

ΜΥΘΟΣ 1:

1. Η επιχείρησή μου είναι μικρή, δεν ευθύνομαι εγώ για την ρύπανση του περιβάλλοντος.

Ο μύθος: Τα περιβαλλοντικά θέματα δεν αφορούν τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις παρά μόνο τις μεγάλες βιομηχανικές μονάδες που ρυπαίνουν το φυσικό περιβάλλον. Συνεπώς, πέρα από την συμμόρφωση με την περιβαλλοντική νομοθεσία, δεν υπάρχει κάποιος σημαντικός λόγος για υιοθέτηση προς το περιβάλλον πρακτικών.

Η κατάρριψή του: Η λειτουργία οποιασδήποτε επιχείρησης, ανεξαρτήτως μεγέθους και τύπου δραστηριότητας, έχει σε κάποιο βαθμό αρνητικές συνέπειες στο φυσικό περιβάλλον.

Ενδεικτικά, όλες οι επιχειρήσεις:

- Ø Χρησιμοποιούν ενεργειακούς πόρους (για φωτισμό , θέρμανση)
- Ø Χρησιμοποιούν νερό (στην παραγωγή ή όχι)
- Ø Χρησιμοποιούν μεταφορικά μέσα (για προϊόντα ή υπαλλήλους)
- Ø Έχουν κάποιου είδους τεχνολογικό εξοπλισμό (π.χ. ηλεκτρονικούς υπολογιστές)
- Ø Αναλώνουν πρώτες ύλες (χαρτί, πλαστικό, αλουμίνιο)

Οι παραπάνω δραστηριότητες, καθώς και πολλές άλλες, έχουν αρνητική επίδραση στο φυσικό περιβάλλον. Το οικολογικό αποτύπωμα από την λειτουργία των Μικρών και Μεσαίων επιχειρήσεων (που αποτελούν πάνω από το 99% του συνόλου των ελληνικών επιχειρήσεων) είναι σημαντικό. Εκτιμάται στην Ελλάδα ότι οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις ευθύνονται για το 15%-20% των συνολικών εκπομπών του διοξειδίου του άνθρακα, λαμβάνοντας υπόψη την ενεργειακή τους κατανάλωση. Συνεπώς, η πράσινη επιχειρηματικότητα

αφορά και τις Μικρές και τις Μεσαίες επιχειρήσεις, η λειτουργία των οποίων επιβαρύνει το φυσικό περιβάλλον.

ΜΥΘΟΣ 2:

2. Το κόστος είναι μεγάλο, δεν έχω τους πόρους.

Ο μύθος: Οι φιλικές προς το περιβάλλον έχουν μεγάλο κόστος και οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις δεν έχουν τους οικονομικούς πόρους που απαιτούνται. Ο μύθος αυτός αποτελεί και το μεγαλύτερο εμπόδιο για τις ΜΜΕ.

Η κατάρριψη του: Η περιβαλλοντική επιχειρηματικότητα βλάπτει την κερδοφορία των επιχειρήσεων και αποτελεί επιβαρυντικό παράγοντα για αυτές έχει αποδειχθεί ότι δεν ισχύει στην πραγματικότητα για διάφορους λόγους.

Συγκεκριμένα:

- ∅ Οι περισσότερες περιβαλλοντικές πρακτικές δεν σχετίζονται πάντα με υψηλό κόστος αλλά κυρίως με αλλαγή φιλοσοφίας. Δεν έχει βάση το <<να κάνουμε περισσότερα πράγματα>> αλλά το <<να κάνουμε τα πράγματα αλλιώς>>. Πρακτικές όπως για παράδειγμα η ανακύκλωση, η συνετή χρήση πόρων, η χρήση φιλικών προς το περιβάλλον πρώτων υλών, η χρησιμοποίηση ενεργειακών λαμπτήρων, η <<έξυπνη>> θέρμανση των κτιρίων και πολλές άλλες πρακτικές, όχι μόνο δεν απαιτούν πόρους, αλλά αντιθέτως έχει σαν αποτέλεσμα να μειώνεται άμεσα το κόστος παραγωγής και λειτουργίας μιας επιχείρησης.
- ∅ Πρακτικές που συνοδεύονται από υψηλό κόστος, όπως η αγορά μηχανημάτων και οι επενδύσεις σε έρευνα και η ανάπτυξη αποδίδουν κέρδος μακροπρόθεσμα στην επιχείρηση.
- ∅ Στην αξιολόγηση <<κόστος-όφελος>> θα πρέπει να υπολογιστούν και οφέλη που δεν υποτιμούνται οικονομικά, όπως η βελτίωση της εικόνας

της επιχείρησης, η δημιουργία καλών σχέσεων με τα ενδιαφερόμενα μέρη.

ΜΥΘΟΣ 3:

3. Δεν έχω την απαραίτητη τεχνογνωσία, τον κατάλληλο εξοπλισμό και το κατάλληλο προσωπικό.

Ο μύθος: Τα περιβαλλοντικά θέματα είναι πολύπλοκα στην διαχείρισή τους, χρειάζονται εξειδικευμένες και κατάλληλες γνώσεις και το κατάλληλο προσωπικό. Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις δεν έχουν την τεχνογνωσία που χρειάζεται αλλά ούτε και το ανθρώπινο δυναμικό.

Η κατάρτιση του: Τα περιβαλλοντικά θέματα δεν είναι ούτε λιγότερο ούτε περισσότερο από τα υπόλοιπα θέματα που απασχολούν καθημερινά μια επιχείρηση. Δεν χρειάζεται να έχουν πάρα πολλές γνώσεις από όση απαιτεί για παράδειγμα ένα πληροφοριακό σύστημα (π.χ. ERP). Συνεπώς, πρέπει να αντιμετωπίζονται όπως όλες οι υπόλοιπες καινοτομίες που εφαρμόζονται από την επιχείρηση.

Επίσης, η πράσινη τεχνογνωσία δεν αναπτύσσεται από την μια μέρα στην άλλη αλλά σε βάθος χρόνου. Ουσιαστικά αποτελεί ικανότητα διαχείρισης των περιβαλλοντικών παραμέτρων και αναπτύσσεται με την καθημερινή πρακτική και ενασχόληση. Καμία επιχείρηση ανεξαρτήτου μεγέθους και διαθεσιμότητας πόρων, δεν είχε από πριν την κατάλληλη τεχνογνωσία. Την απέκτησε με συνεχή ενημέρωση και προσπάθεια, μαθαίνοντας από τα λάθη της και κτίζοντας πάνω στις επιτυχίες της. Επομένως, η έλλειψη τεχνογνωσίας δεν πρέπει να αποθαρρύνει, αλλά αντίθετα να λειτουργεί σαν κίνητρο για ενεργοποίηση προς αυτή την κατεύθυνση.

Δηλαδή:

- Ø Ενημερώνεστε πιο συχνά για τις νέες μεθόδους και πρακτικές που είναι διαθέσιμες και εφαρμόζονται από άλλες επιχειρήσεις. Αξιολογήστε τις

κατάλληλα και σκεφτείτε να εφαρμόσετε κάποιες από αυτές τις μεθόδους και στην δική σας επιχείρηση.

- Ø Να εκπαιδεύεται το προσωπικό σας με σχετικά σεμινάρια. Η τεχνογνωσία είναι ικανότητα που αποκτάται από ανθρώπους και όχι από μηχανήματα.
- Ø Μην διστάζετε να δοκιμάζετε, να πειραματίζεστε και να καινοτομείτε. Ο πιο σωστός και καλύτερος τρόπος για να έχεις μια καλή ιδέα πρέπει να έχεις πολλές καλές ιδέες. Κάποιες θα αποτύχουν αλλά όμως κάποιες άλλες θα κάνουν την μεγάλη διαφορά.
- Ø Να απευθύνεστε σε ειδικούς φορείς για θέματα που χρειάζεστε βοήθεια και υποστήριξη.

ΜΥΘΟΣ 4:

4. Δεν έχω το χρόνο για να ασχοληθώ και με αυτό το θέμα. Υπάρχουν καθημερινές υποχρεώσεις που τρέχουν.

Ο μύθος: Οι καθημερινές υποχρεώσεις μιας μικρομεσαίας επιχείρησης είναι πολλές και απαιτητικές. Ο χρόνος είναι περιορισμένος και για αυτό το λόγο θα πρέπει να διατίθεται στα θέματα που έχουν προτεραιότητα και σχετίζονται με την επιβίωση και την ανάπτυξη της επιχείρησης στο σημερινό ανταγωνιστικό περιβάλλον. Συνεπώς, μια μικρομεσαία επιχείρηση δεν έχει τον απαιτούμενο χρόνο να ασχοληθεί και με τα περιβαλλοντικά ζητήματα.

Η κατάρριψή του: Δεν αποτελεί μύθος το γεγονός ότι συγκεκριμένα οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις έχουν να αντιμετωπίσουν πολλά αλλά και καθημερινά προβλήματα. Και είναι αλήθεια ότι οι μικρομεσαίοι επιχειρηματίες <<τρέχουν>> πίσω από τις καθημερινές υποχρεώσεις. Δεν είναι αλήθεια όμως ότι τα περιβαλλοντικά ζητήματα δεν θα έπρεπε να αποτελούν προτεραιότητα για αυτές.

Με άλλα λόγια, τα περιβαλλοντικά θέματα δε θα έπρεπε να θεωρούνται ως δευτερεύοντα ζητήματα από τις επιχειρήσεις. Αντιθέτως, θα πρέπει να ενταχθούν στις καθημερινές διαδικασίες της επιχείρησης, γιατί σε κάποιο χρονικό διάστημα θα αναγκαστούν να το κάνουν και τότε αυτό θα γίνει κάτω

από μεγάλες πιέσεις και σε στενά περιθώρια χρόνου και επίσης, θα αναγκαστεί να γίνει με μεγαλύτερο κόστος και με προβλήματα προσαρμογής.

Άρα, η πράσινη επιχειρηματικότητα είναι θέμα πρώτης προτεραιότητας και έτσι κάθε επιχείρηση θα πρέπει να διαθέτει τον ανάλογο χρόνο και τους αντίστοιχους πόρους.

ΚΑΙ Η ΑΛΗΘΕΙΑ.....

Όλες οι επιχειρήσεις, ανεξαρτήτως μεγέθους και κλάδου δραστηριότητας, οφείλουν, μπορούν και αξίζει (με την επιχειρηματική έννοια) να ασχοληθούν με την πράσινη επιχειρηματικότητα. Οφείλουν γιατί ευθύνονται σε μεγάλο βαθμό για την υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος. Μπορούν γιατί, αντίθετα με ό τι πιστεύεται, με τα περιβαλλοντικά ζητήματα δεν είναι περίπλοκα, δεν απαιτούν εξειδικευμένες γνώσεις και μεγάλες δαπάνες. Αξίζει, διότι με το σωστό σχεδιασμό και με την ανάλογη στρατηγική μπορούν να εξασφαλίσουν οφέλη και να συμβάλουν στην βελτίωση της ανταγωνιστικής θέσης των επιχειρήσεων.

2.3: ΟΙ ΠΡΑΣΙΝΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ.

Οι <<νέες>> πράσινες επιχειρηματικές δραστηριότητες αφορούν:

- Ø σε δραστηριότητες παραγωγής ενδιάμεσων προϊόντων και παροχής υπηρεσιών για το <<πρασίνισμα>> του συνόλου της παραγωγικής δραστηριότητας, από τον κλάδο των κατασκευών μέχρι και τον τριτογενή τομέα και
- Ø στην παραγωγή, παροχή προβολή και προώθηση τελικών προϊόντων με φιλοπεριβαλλοντικά χαρακτηριστικά.

Οι δραστηριότητες των «πράσινων» επιχειρήσεων μπορούν να καλύπτουν όλους τους τομείς της οικονομίας :

- Πρωτογενή (βιολογικά προϊόντα, βιοποικιλότητα)
- Δευτερογενή (Τρόφιμα, Χειροτεχνία, Ανακύκλωση)
- Τριτογενή (εμπόριο πράσινων προϊόντων)
- Τεταρτογενή (επικοινωνία, προβολή, πιστοποίηση)

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ «ΠΡΑΣΙΝΩΝ» ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

1. Πράσινες στέγες

Η ιδέα φύτευσης των ταρατσών ώστε να λειτουργούν ως φυσικά φίλτρα και ως πνεύμονες πρασίνου μέσα στον αστικό ιστό, κερδίζει συνεχώς έδαφος σε πολλές χώρες του κόσμου. Σε κάποιες πόλεις μάλιστα, οι πράσινες στέγες επιβάλλονται και από τη νομοθεσία. Το συνολικό κόστος δεν είναι απαγορευτικό, αντίθετα τα οφέλη είναι αναμφισβήτητα.

α) Περιβαλλοντικά οφέλη

Οι πράσινες στέγες βελτιώνουν την ποιότητα του εισπνεόμενου αέρα (παράγουν οξυγόνο, φιλτράρουν τη σκόνη), συμβάλλουν στην άμβλυση του φαινομένου της αστικής νησίδας θερμότητας (το φαινόμενο της αύξησης της θερμοκρασίας στο κέντρο της πόλης σε σχέση με τα προάστια λόγω απουσίας πρασίνου και υπερβολικής παρουσίας τσιμέντου και ασφάλτου), συμβάλλουν στην ορθολογική διαχείριση του νερού και παρέχουν χρήσιμο χώρο στην εκτοπισμένη από τις πόλεις άγρια ζωή.

β) Ενεργειακά-οικονομικά οφέλη

Οι πράσινες στέγες προσφέρουν εξαιρετική θερμομόνωση, υγραμόνωση και ηχομόνωση. Σε ένα καλά μονωμένο κτίριο η χρήση του κλιματιστικού και του

καλοριφέρ μειώνεται. Μια πράσινη στέγη προστατεύει επίσης την ταράτσα από εξωτερικούς φθοροποιούς παράγοντες και επιμηκύνει τη διάρκεια ζωής της.

γ) Κοινωνικά οφέλη

Οι πράσινες στέγες, αξιοποιώντας αχρησιμοποίητους χώρους, παρέχουν μέρη για ψυχαγωγία, χαλάρωση ή/και κοινωνικοποίηση.

δ) Αισθητικά Οφέλη

Οι πράσινες στέγες ομορφαίνουν κτίρια και γειτονιές.

2.4: ΣΚΟΠΟΣ ΠΡΑΣΙΝΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ.

Σκοπός του Προγράμματος «ΠΡΑΣΙΝΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ » είναι η δημιουργία των προϋποθέσεων ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης στη λειτουργία των επιχειρήσεων προκειμένου να κάνουν παρεμβάσεις στη διαδικασία της παραγωγικής αλυσίδας.

Το Πρόγραμμα << Πράσινη Επιχείρηση >> θα μπορούσε να απευθύνεται π.χ. σε μια υφιστάμενη μεταποιητική επιχείρηση που επιθυμεί να μειώσει την περιβαλλοντική επιβάρυνση που δημιουργεί η λειτουργία της , όπως π.χ. την ηχορύπανση, την υψηλή ενεργειακή κατανάλωση και τα απόβλητα.

Επίσης, το Πρόγραμμα << Πράσινη επιχείρηση >> αποτελεί μια επι μέρους πρωτοβουλία του Υπουργείου Οικονομίας,

Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας (ΥΠΟΙΑΝ) στο πλαίσιο του Ε.Π. <<Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα 2007-2013>> (ΕΠ.ΑΝ.Π.) που συνδέεται με την δημιουργία των προϋποθέσεων ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης στην λειτουργία των επιχειρήσεων.

Πιο συγκεκριμένα, **ειδικοί στόχοι του Προγράμματος** είναι:

- Η μείωση του ενεργειακού και κυρίως του περιβαλλοντικού αποτυπώματος μεταποιητικών επιχειρήσεων.
- Η ανάπτυξη και διάθεση στην αγορά «πράσινων» προϊόντων και υπηρεσιών.
- Η βελτίωση του περιβαλλοντικού και κοινωνικού προφίλ των επιχειρήσεων και η μείωση του ελλείμματος κοινωνικής αποδοχής για τη μεταποιητική δραστηριότητα.
- Η συμμόρφωση επιχειρήσεων του μεταποιητικού τομέα με διεθνή περιβαλλοντικά πρότυπα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΕΠΙΛΕΞΙΜΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα αφορά επιχειρήσεις, οι οποίες δραστηριοποιούνται στον κλάδο της μεταποίησης (Κωδικοί 10–33) και των υπηρεσιών που δρουν υποστηρικτικά σε αυτές (κωδικοί 82.92 και 96.01 του τομέα υπηρεσιών) εκτός από τις επιχειρήσεις με δραστηριότητες που εξαιρούνται από τον κανονισμό de minimis.

3.1: ΜΟΡΦΗ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Ως προς τη μορφή και δραστηριότητα επιλέξιμες επιχειρήσεις θεωρούνται οι εταιρικές επιχειρήσεις (Ανώνυμη Εταιρεία, Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης, Ομόρρυθμη Εταιρεία ή Ετερόρρυθμη Εταιρεία), καθώς και οι ατομικές επιχειρήσεις που τηρούν βιβλία Β και Γ κατηγορίας, με δραστηριότητα που αντιστοιχεί σε έναν τουλάχιστον από τους κωδικούς Κ.Α.?. 2008 (NACE—αναθεώρηση 2 όπως ισχύει) που αντιστοιχούν σε μεταποιητικές επιχειρήσεις (Κωδικοί 10–33), όπως επίσης και οι κωδικοί 82.92 και 96.01 του τομέα υπηρεσιών, όπως αυτοί οι κωδικοί αναγράφονται στην άδεια λειτουργίας της μονάδας ή τη βεβαίωση έναρξης επιτηδεύματος, ή σε άλλο στοιχείο ισοδύναμης αποδεικτικής αξίας εκτός από τις επιχειρήσεις με δραστηριότητες που εξαιρούνται από τον κανονισμό de minimis.

3.2: ΜΕΓΕΘΟΣ.

Ως προς το μέγεθος επιλέξιμες θεωρούνται όλοι οι τύποι μεσαίων, μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων κατά την έννοια του άρθρου 3 του ορισμού ΜΜΕ του Παραρτήματος Ι του Κανονισμού 800/2008 που κατά τη χρήση του 2009 και την προηγούμενη αυτής χρήση 2008 απασχολούσαν 0 έως 50 άτομα με σχέση εξαρτημένης εργασίας (εκφραζόμενα σε Ετήσιες Μονάδες Εργασίας

(ΕΜΕ)) και το όριο του κύκλου εργασιών ή εκείνο του συνόλου του ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 10 εκατ. Ευρώ.

Δηλαδή,

Έννοια μεσαίων, μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων.

Κατηγορία επιχειρήσεων	Αριθμός εργαζομένων	Κύκλος εργασιών	Συνολικός ισολογισμός
Μεσαίες	Λιγότεροι από 250	Δεν υπερβαίνει τα 50 εκατ.	Δεν υπερβαίνει τα 43 εκατ.
Μικρές	Λιγότεροι από 50	Δεν υπερβαίνει τα 10 εκατ.	Δεν υπερβαίνει τα 10 εκατ.
Πολύ μικρές	Λιγότεροι από 10	Δεν υπερβαίνει τα 2 εκατ.	Δεν υπερβαίνει τα 2 εκατ.

3.3: ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ.

Επιπρόσθετα των παραπάνω κριτηρίων οι επιχειρήσεις για να είναι επιλέξιμες πρέπει να ικανοποιούν το σύνολο και των ακόλουθων προϋποθέσεων:

- Για το παρόν πρόγραμμα ως υφιστάμενες επιχειρήσεις ορίζονται αυτές που έχουν κλείσει τρεις (3) πλήρεις δωδεκάμηνες διαχειριστικές χρήσεις.
- Η επιχείρηση να μην είναι προβληματική.
- Το ύψος του προϋπολογισμού του προτεινόμενου επενδυτικού σχεδίου δεν δύναται να υπερβαίνει το 100% του Μέσου Όρου του Κύκλου εργασιών της επιχείρησης της τελευταίας 3ετίας (2007, 2008 και 2009).
- Η επιχείρηση να λειτουργεί νόμιμα.
- Να υποβάλλουν μια μόνο πρόταση έργου σύμφωνα με την διάρθρωση που παρουσιάζεται στο Έντυπο Υποβολής Πρότασης και να καταθέσουν τα απαραίτητα δικαιολογητικά.

3.4: ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΕΡΓΟΥ- ΠΟΣΟΣΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ

A) Προϋπολογισμός.

Στο πλαίσιο της Προγράμματος «ΠΡΑΣΙΝΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ 2010» ενισχύονται έργα προϋπολογισμού ύψους επένδυσης από €30.000 έως €200.000. Επισημαίνεται ότι κάθε υποψήφιος επενδυτής έχει δικαίωμα να υποβάλλει μόνο μία επενδυτική πρόταση η οποία αφορά μόνο έναν τόπο υλοποίησης της επένδυσης.

B) Ποσοστό Χρηματοδότησης.

1. Περιοχή Α)

Στο **35%** του επιλέξιμου προϋπολογισμού, για τους Νομούς Αττικής και Θεσσαλονίκης πλην των Βιομηχανικών Επιχειρηματικών Περιοχών (Β.Ε.ΠΕ.) και των νησιών των Νομών αυτών που εντάσσονται στην Περιοχή Β΄.

2. Περιοχή Β) Στο **40%** του επιλέξιμου προϋπολογισμού για:

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΟΜΟΙ
Θεσσαλίας	Καρδίτσας, Λάρισας, Μαγνησίας, Τρικάλων
Νοτίου Αιγαίου	Κυκλάδων, Δωδεκανήσου
Ιονίων Νήσων	Κέρκυρας, Λευκάδος, Κεφαλληνίας, Ζακύνθου
Κρήτης	Ηρακλείου, Λασιθίου, Ρεθύμνου, Χανίων
Κεντρικής Μακεδονίας	Χαλκιδικής, Κιλκίς, Σερρών, Πέλλας, Ημαθίας, Πιερίας
Δυτικής Μακεδονίας	Γρεβενών, Κοζάνης, Φλώρινας, Καστοριάς
Στερεάς Ελλάδας	Φθιώτιδος, Φωκίδος, Εύβοιας, Βοιωτίας, Ευρυτανίας

3.Περιοχή Γ) Στο 45% του επιλέξιμου εξοπλισμού για:

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΝΟΜΟΙ
Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	Καβάλας, Ξάνθης, Ροδόπης, Έβρου, Δράμας
Ηπείρου	Άρτας, Πρέβεζας, Θεσπρωτίας, Ιωαννίνων
Βορείου Αιγαίου	Λέσβου, Χίου, Σάμου
Πελοποννήσου	Λακωνίας, Μεσσηνίας, Αργολίδος, Αρκαδίας, Κορινθίας
Δυτικής Ελλάδας	Λακωνίας, Μεσσηνίας, Αργολίδος, Αρκαδίας, Κορινθίας

Ποσοστό επιδότησης:

Το χρηματοδοτικό σχήμα του έργου είναι το ακόλουθο:

- Ιδία Συμμετοχή (τουλάχιστον): 25%
- Δημόσια Χρηματοδότηση (αναλόγως την περίπτωση): 35% έως 45%
- Τραπεζική Συμμετοχή (το ανώτερο): Υπολειπόμενο ποσοστό

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΠΡΑΣΙΝΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑ

4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πρόσφατη αντιμετώπιση του ανθρώπου προς τους φυσικούς πόρους και το περιβάλλον έχει ανησυχητικά αποτελέσματα, τα οποία είναι όλο και περισσότερο εμφανή.

Η διαπίστωση αυτή οδηγεί στην ανάγκη της αλλαγής. Η αλλαγή είναι απαραίτητο να συμβεί σε όλα τα επίπεδα, ξεκινώντας από το ατομικό, συνεχίζοντας στο συλλογικό και καταλήγοντας στο κοινωνικό.

Την ανάγκη αλλαγής σε δύο εκφάνσεις της κοινωνικής διάστασης, την απασχόληση και την επιχειρηματικότητα, καλούμαστε να αναπτύξουμε στην μελέτη αυτή. Η μελέτη έγινε στα πλαίσια του προγράμματος Σχεδίου Δράσης «Εξοικονόμηση Ενέργειας στο Δήμο Αγ. Δημητρίου», το οποίο εντάσσεται στο Έργο «Δράσεις Ενίσχυσης της Απασχόλησης με την Ενεργό Συμμετοχή των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ)» του Μέτρου 6 του Αξονα Προτεραιότητας 1 του Ε.Π. «Απασχόληση και Επαγγελματική Κατάρτιση», που συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) στο πλαίσιο του Γ' ΚΠΣ. Ο σκοπός σύνταξής της είναι η ενημέρωση πρωτίστως ανέργων, ώστε στην αναζήτηση νέας απασχόλησης να στραφούν προς τα «πράσινα» επαγγέλματα, αλλά είναι χρήσιμη και σε οποιονδήποτε άλλο αποφασίσει να κάνει μια στροφή στην επαγγελματική του πορεία προς μια επίκαιρη κατεύθυνση.

4.2 ΠΡΑΣΙΝΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ: Ο ΟΡΙΣΜΟΣ

Ως «πράσινη» ή περιβαλλοντική απασχόληση ορίζεται οποιαδήποτε απασχόληση:

- Στη λειτουργία χαρακτηριστικών δραστηριοτήτων σχετικών με το περιβάλλον ή σε τομείς παροχής περιβαλλοντικών υπηρεσιών, που το τελικό αποτέλεσμα αυτών προκαλεί άμεσα τη βελτίωση των περιβαλλοντικών συνθηκών.

- Στην παραγωγή περιβαλλοντικών αγαθών ή στη δημιουργία υποδομών που στηρίζουν τη παροχή περιβαλλοντικών υπηρεσιών. (Πηγή: Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας - Ε.Ι.Ε., ΥΠΕΧΩΔΕ)

4.3 Η ΠΡΑΣΙΝΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΜΕ ΑΡΙΘΜΟΥΣ: ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ

Οι αριθμοί είναι ήδη εντυπωσιακοί στην Ευρωπαϊκή Ένωση: οι απασχολούμενοι σε θέματα που σχετίζονται με το περιβάλλον ξεπερνούν τα 3,5 εκατομμύρια τα οποία ανέρχονται στο 0,7% της συνολικής απασχόλησης στην ΕΕ.

Από αυτούς μια μεγάλη μερίδα αφορούν σε τομείς «καθαρών» τεχνολογιών. Καθαρές τεχνολογίες θεωρούνται αυτές που σχετίζονται με τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, την ανακύκλωση αποβλήτων κα. Άλλοι τομείς που παρουσιάζουν σημαντική συνεισφορά στα νούμερα αυτά είναι η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και η οικολογική ανάπτυξη αστικών περιοχών. Όλοι αυτοί οι τομείς φτάνουν να απασχολούν 2 εκατομμύρια ανθρώπους σε όλη την ΕΕ.

Οι υπόλοιπες 1,5 εκατομμύριο θέσεις εργασίας αφορούν σε επιχειρήσεις που ασχολούνται με περιβαλλοντικά θέματα. Μια «πράσινη» επιχείρηση μπορεί να παράγει ή να εμπορεύεται τεχνολογίες, υλικά αλλά και υπηρεσίες στη μέτρηση, πρόληψη, μείωση, αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων στο νερό, τον αέρα, το έδαφος, τα απόβλητα, το θόρυβο, τα οικοσυστήματα.

Θεωρώντας ότι το 0,7% είναι ο ευρωπαϊκός μέσος όρος, παρατηρείτε μια διακύμανση του ποσοστού αυτού στις διάφορες χώρες. Μεγαλύτερο ποσοστό από το μέσο όρο παρουσιάζεται στις εξής χώρες: Αυστρία, Γαλλία, Γερμανία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Σουηδία. Συμβαδίζουν με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο οι Δανία και Ιρλανδία, ενώ «ρίχνουν» το ποσοστό οι: Βέλγιο, Ιταλία, Πορτογαλία, Αγγλία, Ισπανία, Ελλάδα. Η Ελλάδα συγκεκριμένα έχει το χαμηλότερο ποσοστό στην ΕΕ, μόλις 0,1%. Είναι ένα στοιχείο που αναμένεται να αλλάξει οσονούπω, αντεπεξερχόμενοι στις ανάγκες των καιρών.

4.4 Η ΠΡΑΣΙΝΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΜΕ ΑΡΙΘΜΟΥΣ: ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ

Η πράσινη απασχόληση προφανώς δεν είναι μόνο ευρωπαϊκό φαινόμενο. Στην πρόσφατη διεθνής συνδιάσκεψη στο Μπαλί (6.12.07) αναγνωρίστηκε η ανάγκη αλλαγής στην απασχόληση διεθνώς προκειμένου να υπογραμμίσει την συμβολή στην αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών. Οι κλιματικές αλλαγές σχετίζονται με το μοντέλο κατανάλωσης και παραγωγής ενέργειας που επικρατούσε τα τελευταία χρόνια, ενώ η αυξανόμενη ένταση των επιπτώσεων που εμφανίζεται τα τελευταία χρόνια ωθεί την αλλαγή τόσο του τρόπου παραγωγής ενέργειας όσο και κατανάλωσης. Είναι αυτονόητο ότι σε αυτό το νέο ενεργειακό μοντέλο θα εργαστούν εκατομμύρια άνθρωποι, που καλούνται από τώρα να είναι σε θέση να ανταποκριθούν στις νέες ανάγκες.

Οι επενδύσεις στον τομέα των ΑΠΕ έχουν ήδη φτάσει τα 100 δισεκατομμύρια δολάρια. Αυτό μεταφράζεται σε άνοδο της τάξης του 18% σε νέες επενδύσεις στον τομέα της ενέργειας μόνο. Αντίστοιχες επενδύσεις γίνονται σε θέματα έρευνας αλλά και διακίνησης προϊόντων χαμηλότερης ενεργειακής κατανάλωσης. Οι ΗΠΑ, σύμφωνα με στοιχεία της πρόσφατης παγκόσμιας συνδιάσκεψης στο Μπαλί, αναμένεται να δημιουργήσουν 40 εκατομμύρια θέσεις εργασίας μέχρι το 2030. Ήδη το 2005 η περιβαλλοντική βιομηχανία κατέγραψε πάνω από 5,3 εκατομμύρια θέσεις εργασίας στην ίδια χώρα, ενώ στη Βραζιλία λειτούργησε το πρόγραμμα αιθανόλης που απασχολεί 500.000 άτομα.

Η Ασία ανταποκρίνεται στα απαιτήσεις των καιρών και στο Δελχί της Ινδίας ξεκίνησε η εισαγωγή νέων λεωφορείων που λειτουργούν με συμπιεσμένο φυσικό αέριο και δημιουργούν 18.000 θέσεις εργασίας. Στην Κίνα πάνω από 1.000 κατασκευαστές έχουν ξεκινήσει κατασκευή συστημάτων ηλιακής θέρμανσης, απασχολώντας 150.000 άτομα (2005).

4.5 Η ΠΡΑΣΙΝΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η Ελλάδα έχει το χαμηλότερο ποσοστό πράσινης απασχόλησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, παρόλα αυτά το 3% της ανεργίας απορροφάται ήδη σε «πράσινα» επαγγέλματα. Η αισιόδοξη πλευρά δείχνει ότι τα δεδομένα θα

βελτιωθούν, καθώς η χώρα μας θα πρέπει να ενσωματώσει τις κοινοτικές οδηγίες που αφορούν στην προστασία του περιβάλλοντος.

Αξιοσημείωτο είναι ότι τα τελευταία χρόνια η χρηματοδοτική πολιτική της ΕΕ έχει κατεύθυνση προς την περιβαλλοντική έρευνα, τεχνολογία, επενδύσεις και υποδομές. Η ενέργεια αυτή δεν μπορεί να έχει άλλο αποτέλεσμα από την αύξηση του ποσοστού των ατόμων που απασχολούνται σε περιβαλλοντικές δραστηριότητες.

Επιπλέον, μέσω της στροφής της ενεργειακής πολιτικής προς ΑΠΕ παρατηρούνται όλο και αυξανόμενες επενδύσεις σε καθαρές τεχνολογίες αλλά και τεχνολογίες αντιρύπανσης και απορρύπανσης.

Στην Ελλάδα υπάρχει επίσης έντονη ανάγκη για βιώσιμη διαχείριση φυσικών πόρων. Το ελληνικό περιβάλλον αποτελείται από πληθώρα μοναδικών οικοσυστημάτων τα οποία δεν διαχειρίζονται σωστά. Στις φυσικές περιοχές χρειάζεται ήπια δραστηριότητα και προστασία, που μόνο ειδικευμένοι μελετητές μπορούν να προσδιορίσουν. Άλλος ένας κλάδος όπου μπορούν να απασχοληθούν νέοι αλλά και έμπειροι επιστήμονες.

Ο τομέας της βιολογικής γεωργίας είναι επίσης σε άνθιση, ενώ αυτός ο τομέας έχει βρει αξιοσημείωτη ανταπόκριση από το ελληνικό αγοραστικό κοινό. Η βιολογική γεωργία είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα κατηγορίας που κάθε δραστηριότητά της ανήκει στην πράσινη απασχόληση: από τον αγρότη που καλλιεργεί τη γη μέχρι τον έμπορο που την διακινεί, όλοι συντελούν για ένα πιο βιώσιμο κόσμο.

4.6 ΝΕΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Οι νέες θέσεις εργασίας αναμένεται να δημιουργηθούν σε πληθώρα από τους τομείς περιβαλλοντικών δραστηριοτήτων. Ας δούμε αναλυτικά τους τομείς αυτούς.

Ένα σημαντικό ζήτημα διεθνώς, αλλά και την Ελλάδα ειδικότερα είναι η ποιότητα του **αέρα**. Οι μεγάλες ελληνικές πόλεις, αλλά και εκείνες που αναπτύσσουν βιομηχανική δραστηριότητα βρίσκονται στις υψηλότερες θέσεις των καταλόγων των πιο ρυπαρών ευρωπαϊκών πόλεων σε επίπεδα ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Είναι αναγκαία πλέον η καταγραφή και η

ουσιαστική καταπολέμηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης αλλά και η μείωση της ηχορρύπανσης στα αστικά κέντρα και τις βιομηχανικές περιοχές.

Άλλος πολύ σημαντικός τομέας όπου χρειάζεται εξέλιξη η ελληνική πραγματικότητα είναι η διαχείριση **υδατικών πόρων**. Η νέα Οδηγία πλαίσιο για την διαχείριση του νερού δημιουργεί ανάγκη για νέες θέσεις εργασίας αλλά και νέους τρόπους αντιμετώπισης των οικοσυστημάτων. Απαιτείται πρόγραμμα παρακολούθησης νερών κολύμβησης και εσωτερικών νερών (ποτάμια -λίμνες), αλλά και παρακολούθηση των υπόγειων υδάτων, τόσο σε θέματα ποιότητας, όσο και καταγραφής ποσοτικών επιπέδων. Είναι απαραίτητο πρόγραμμα ελέγχου της ρύπανσης της Μεσογείου, ενώ η επεξεργασία των υγρών αποβλήτων αστικών, γεωργικών, τουριστικών αλλά και βιομηχανικών περιοχών είναι πλέον επιτακτική ανάγκη.

Αντίστοιχη ανάγκη διαχείρισης υπάρχει και στον τομέα των **στερεών αποβλήτων**. Σύμφωνα με Οδηγία της ΕΕ απαγορεύεται η ανεξέλεγκτη απόθεση απορριμμάτων, ενώ πρέπει να καταργηθούν οι χωματερές και να γίνει εξυγίανση του χώρου. Αντ' αυτών οι πόλεις θα πρέπει να αποθέτουν τα απορρίμματά τους σε Χώρους Υγειονομικής Ταφής. Σημαντικό σε αυτό τον τομέα είναι το κομμάτι της ανακύκλωσης υλικών. Μειώνοντας τον όγκο σκουπιδιών, οι ΧΥΤΑ μετατρέπονται σε ΧΥΤΥ (Χώρους Υγειονομικής Ταφής Υπολειμμάτων), παρέχοντας το μέγιστο βαθμό περιβαλλοντικής προστασίας. Ταυτόχρονα δημιουργούνται πολλές θέσεις εργασίας σε κάθε στάδιο της ολοκληρωμένης διαχείρισης.

Η διαχείριση και η προστασία των ελληνικών **βιοτόπων και οικοτόπων** απαιτεί καταγραφή των περιοχών και ενσωμάτωση στο Δίκτυο Natura 2000 και στη συνέχεια τη δημιουργία Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών, που θα στελεχώνονται από ειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό.

Ένας άλλος σημαντικός τομέας είναι η **αντιμετώπιση φυσικών καταστροφών** και η αντιμετώπιση **περιβαλλοντικών ατυχημάτων**. Το φαινόμενο των θερινών πυρκαγιών είναι δυστυχώς ετήσιο, το οποίο όμως ενδεχομένως μπορεί να αντιμετωπιστεί με κατάλληλη πρόληψη. Χρειάζεται, όπως σε κάθε περίπτωση αντιμετώπισης ατυχημάτων και καταστροφών, εκπόνηση και εφαρμογή Σχεδίου Αντιμετώπισης.

Τέλος, ο τομέας της ενέργειας έχει ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων: από το κομμάτι της ενεργειακής παραγωγής (κατασκευή, εμπορία, μελέτη,

τοποθέτηση ΑΠΕ), μέχρι της μείωσης της ενεργειακής κατανάλωσης. Η ενεργειακή κατανάλωση έγκειται τόσο στην κατανάλωση μέσω των κτιρίων, οπότε αντιμετωπίζεται με την κατασκευή ενεργειακών κτιρίων (βιοκλιματική αρχιτεκτονική), όσο και στην κατανάλωση στο εσωτερικό του κτιρίου από τις ηλεκτρονικές συσκευές και την συμπεριφορά.

Οι **μετακινήσεις** είναι ένα άλλο μεγάλο κομμάτι όπου απαιτεί αλλαγή στην διαχείρισή του και όπου επίσης μπορούν να απασχοληθούν πληθώρα ατόμων. Η επιλογή των μέσων μεταφοράς, ο σχεδιασμός και η διαχείριση των ΜΜΜ, η προώθηση πιο φιλικών προς το περιβάλλον τρόπους μετακίνησης είναι απαραίτητα για μια βιώσιμη πόλη.

4.7 ΠΡΑΣΙΝΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑ

Στην συνέχεια παρουσιάζονται αναλυτικά οι τομείς και οι δραστηριότητες απασχόλησης σε θέματα σχετικά με την ενέργεια, τόσο κατά τη φάση παραγωγής ενέργειας όσο και κατά την κατανάλωσή της.

4.7.1 ΤΟΜΕΑΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

4.7.1.1 ΦΩΤΟΒΟΛΤΑΪΚΑ

- Παραγωγή φωτοβολταϊκών
- Εμπορία
- Εγκατάσταση και συναφείς υπηρεσίες
- Συντήρηση και λειτουργία

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- Παραγωγή κυψελών
- Συναρμολόγηση πλαισίων
- Καλωδιώσεις
- Μετατροπείς τάσης
- Βάση στήριξης
- Συναρμολόγηση συστήματος
- Διανομή
- Εγκατάσταση
- Συντήρηση

4.7.1.2 ΑΙΟΛΙΚΑ

- Κατασκευή ανεμογεννητριών
- Εγκατάσταση
- Συντήρηση και λειτουργία

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- Πτερύγια
- Μεταφορά
- Σύζευξη
- Φρένα
- Έλεγχος - παρακολούθηση
- Σύστημα μετάδοσης ταχύτητας
- Σύστημα περιστροφής πτερυγίων
- Γεννήτρια
- Πύργος
- Θάλαμος
- Στρόβιλος
- Ανάπτυξη
- Εγκατάσταση
- Συντήρηση

4.7.1.3 ΥΔΡΟΗΛΕΚΤΡΙΚΑ

- Κατασκευή
 - Λειτουργία
 - Συντήρηση
- *Η ΔΕΗ απασχολεί 745 άτομα στα υδροηλεκτρικά (3.060MW) > 0,24 θέσεις εργασίας/ MWp (2007)*

4.7.1.4 ΑΛΛΑ

- Εμπόριο - εισαγωγές- τοποθέτηση- εξαρτήματα φυσικού αερίου
- Ενδοδαπέδια θέρμανση
- Ενεργειακά τζάκια
- Τζάκια φυσικού αερίου

4.7.2 ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΤΙΡΙΑ

Σύμφωνα με έρευνα του Κέντρου Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, οι ετήσιες ενεργειακές δαπάνες των δημοσίων κτιρίων ξεπερνούν τα 450 εκατ. €. Πρόκειται για ένα ποσό που είναι σημαντικά μεγάλο και μπορεί να μειωθεί σημαντικά. Η μέση ετήσια εξοικονόμηση ενέργειας η οποία μπορεί να επιτευχθεί με οικονομικά αποδοτικό κόστος (με εφαρμογή προδιαγραφών εξοικονόμησης ενέργειας), είναι της τάξης του 22% της προβλεπόμενης συμβατικής κατανάλωσης στα νέα ή ανακατασκευαζόμενα δημόσια κτίρια.

Η εφαρμογή μέτρων εξοικονόμησης στα κτίρια αυτά θα μειώσει τις μέσες ετήσιες εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα (CO₂) κατά 425.000 χιλιάδες τόνους 002/έτος, ενώ θα επιφέρει οικονομικά οφέλη της τάξης των 110 εκατ. €/έτος. Ταυτόχρονα δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- επεμβάσεις στο κτιριακό κέλυφος,
- επεμβάσεις στον μηχανολογικό εξοπλισμό

4.7.2.1. ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΑ ΚΕΛΥΦΗ- ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ *Επεμβάσεις στα κουφώματα και τα υαλοστάσια*

- Σφράγιση των αρμών μεταξύ τοίχων και κάσας κουφωμάτων.
- Βελτίωση της αεροστεγανότητας των αρμών μεταξύ κινητών και ακίνητων φύλλων των κουφωμάτων.
- Αντικατάσταση των μονών υαλοπινάκων με διπλούς ή ακόμη καλύτερα με υαλοπίνακες χαμηλής εκπεμπιμότητας (low-e).
- Πιθανή τοποθέτηση και δεύτερου κουφώματος.
- Πιθανή μετατροπή ορισμένων κουφωμάτων από κινητά σε ακίνητα και αντιστρόφως.
- Τοποθέτηση μηχανισμού επαναφοράς των θυρών.

Επεμβάσεις στα αδιαφανή δομικά στοιχεία

- Θερμομόνωση των εξωτερικών τοίχων (από την εξωτερική ή εσωτερική τους όψη).
- Θερμομόνωση των κιβωτίων των ρολών των παραθύρων.

- Θερμομόνωση του δώματος και των εσοχών των ορόφων.
- Θερμομόνωση της οροφής κάτω από τη στέγη.
- Θερμομόνωση της οροφής των υπόστυλων χώρων ή της οροφής του υπογείου.
- Θερμομόνωση δαπέδου επί του εδάφους. **Επεμβάσεις βιοκλιματικού χαρακτήρα**
 - Δημιουργία προθαλάμου ανάσχεσης της ροής θερμότητας από την είσοδο του κτιρίου.
 - Ενσωμάτωση παθητικών ηλιακών συστημάτων.
 - Τοποθέτηση εσωτερικών ή εξωτερικών ηλιοπροστατευτικών διατάξεων.
 - Βελτίωση του φυσικού φωτισμού και προσαρμογή των συστημάτων φωτισμού.
 - Βελτίωση του φυσικού αερισμού και δροσισμού.
 - Δημιουργία πράσινης στέγης στο δώμα του κτιρίου για βελτίωση των συνθηκών άνεσης και της ενεργειακής απόδοσης του κτιρίου.
 - Ενσωμάτωση συστημάτων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο κέλυφος του κτιρίου (π.χ. φωτοβολταϊκά σε θερμές ή ψυχρές προσόψεις, στο δώμα ή ως σκίαστρα).

4.7.2.2. ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟ

Σε αυτή την περίπτωση χρειάζεται αναλυτική μηχανολογική μελέτη, ανάλογα με τον ήδη υπάρχον εξοπλισμό και την οικονομική δυνατότητα επένδυσης στα αλλαγές / αντικαταστάσεις.

4.8 ΤΑ ΠΡΑΣΙΝΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΥΠΟ

Ήδη έχει ξεκινήσει το ενδιαφέρον του τύπου και της ευρύτερης κοινωνίας ως προς τα πράσινα επαγγέλματα. Παρακάτω παρατίθενται οι ειδικότητες «του παρόντος και του μέλλοντος», όπως χαρακτηρίζονται από άρθρο της ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ (13.03.08).

- Παραγωγός βιολογικών προϊόντων γεωργίας και κτηνοτροφίας.
- Βιολογικός ιχθυοκαλλιεργητής.

- Γεωπόνος ολοκληρωμένης ή βιολογικής γεωργίας, με αντίληψη εξοικονόμησης φυσικών πόρων (π.χ. νερό) και αποτροπή ρύπανσης (φυτοφάρμακα)
 - Πωλητής βιολογικών προϊόντων
 - Μελετητές και εργαζόμενοι σε περιοχές προστασίας (π.χ. Natura) ή σε φυσικά πάρκα και εθνικούς δρυμούς, καθώς και σε περιοχές Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Παράκτιας Ζώνη.
 - Δασολόγος.
 - Εργαζόμενος στην τοποθέτηση και συντήρηση ανεμογεννητριών, φωτοβολταϊκών κ.λπ. συστημάτων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.
 - Εργαζόμενος στην εμπορία και εγκατάσταση φυσικού αερίου και των εξαρτημάτων του.
 - Μηχανικός δικτύων και ηλεκτρολόγος νέας εποχής, ειδικοί στην εξοικονόμηση ενέργειας, στις ΑΠΕ και στη διασύνδεσή τους με το κεντρικό δίκτυο.
 - Ειδικός στη θερμομόνωση των κτιρίων.
 - Επιθεωρητής πράσινου ενεργειακού πιστοποιητικού.
 - «Πράσινος υδραυλικός», ειδικευμένος στην εξοικονόμηση νερού.
 - Υδραυλικός μηχανικός ειδικός στην προστασία των υδάτινων πόρων.
 - Τεχνικός υδραυλικών έργων εξοικονόμησης νερού.
 - Συγκοινωνιολόγοι, ειδικοί στη μελέτη της μείωσης κίνησης Ι.Χ.
 - Εργαζόμενος στην παραγωγή ποδηλάτου.
 - Πωλητής και μηχανικός ποδηλάτων.
 - Εργαζόμενος στις νέες υποδομές για τη χρήση ποδηλάτου (ποδηλατόδρομοι, ειδικές ράμπες σε πεζόδρομους, ειδικά σταντ για ποδήλατα κοντά σε σταθμούς σχολεία και μεγάλα κτίρια).
 - Εργαζόμενος σε συνεταιρισμούς για παραγωγή τοπικών προϊόντων.
 - Μελετητής περιβαλλοντικών επιπτώσεων.
 - Εργαζόμενος στην παραγωγή συστημάτων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.
 - «Πράσινος μηχανικός», ειδικός στην κατασκευή κτιρίων με κριτήριο την εξοικονόμηση ενέργειας και φυσικών πόρων.
 - Εκπαιδευτικός της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στην υποχρεωτική εκπαίδευση.

- Πανεπιστημιακός και εργαζόμενος στα νέα τμήματα σε πανεπιστήμια, ΤΕΙ, ΙΕΚ κ.λπ.
- Ερευνητής σε θέματα περιβάλλοντος, ανανεώσιμων πηγών, νέας «πράσινης» και αντιρυπαντικής τεχνολογίας.
- Τεχνικός μονάδας επεξεργασίας υγρών αποβλήτων.
- Τεχνικός ελέγχου ρύπανσης και εγκαταστάσεων - συστημάτων αντιρύπανσης.
- Περιβαλλοντολόγος.
- Κοινωνιολόγος ειδικός στην περιβαλλοντική διαβούλευση.
- Εργαζόμενος στην προστασία και στη βιώσιμη αξιοποίηση του δάσους.
- Πράσινος τουριστικός πράκτορας και οικοξεναγός. Εργαζόμενοι στον ορεινό, αγροτικό, αλιευτικό, καταδυτικό κ.λπ. τουρισμό.
- Μελετητής «πράσινου τουρισμού», με εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας μιας περιοχής.
- Ενοικίαση και πώληση εξοπλισμού για τουριστικές δραστηριότητες σε προστατευόμενες περιοχές.
- Εργαζόμενος σε αντιδιαβρωτικά έργα στις ακτές.
- Εργαζόμενοι στην ανακύκλωση, στην ανάκτηση και επαναχρησιμοποίηση των απορριμμάτων.
- Βιοκλιματικός αρχιτέκτονας.

4.9 ΣΧΟΛΕΣ - ΤΜΗΜΑΤΑ

Στα ελληνικά πανεπιστήμια ήδη λειτουργούν πληθώρα τμημάτων και σχολών που έχουν φιλοπεριβαλλοντικό χαρακτήρα. Στη συνέχεια καταγράφονται οι σχολές και τα τμήματα, ώστε ο ενδιαφερόμενος μαθητής να επιλέξει την σταδιοδρομία του.

ΑΕΙ

- Γεωλογίας και Γεωπεριβάλλοντος, Καποδιστριακό Αθηνών
- Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος, Αριστοτέλειο Θεσσαλονίκης
- Διαχείριση Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων Αγρίνιο, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
- Μηχανικών Περιβάλλοντος, Ξάνθη Δημοκρίτειο

ΠΡΑΣΙΝΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΤΑΣΗ Η ΑΝΑΓΚΗ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ?

- Δασολογίας και Διαχείρισης Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων, Ορεστιάδα Δημοκρίτειο

- Μηχανικών Περιβάλλοντος, Χανιά, Πολυτεχνείο Κρήτης
- Περιβάλλοντος, Μυτιλήνη, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
- Επιστημών της Θάλασσας, Μυτιλήνη
- Γεωπονίας, Φυτικής Παραγωγής και Αγροτικού Περιβάλλοντος, Βόλος
- Γεωπονίας, Ιχθυολογίας και Υδάτινου Περιβάλλοντος, Βόλος
- Μηχανικών Χωροταξίας Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος

Βόλος

- Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας, Χαροκόπειο
- Μηχανικών Διαχείρισης Ενεργειακών Πόρων, Κοζάνη

ΤΕΙ

- Δασοπονίας και Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος, Καρδίτσα, Δράμα, Καρπενήσι

- Αρχιτεκτονική Τοπίου, Δράμα και Αρτα
- Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος, Χανιά
- Γεωτεχνολογίας και Περιβάλλοντος, Κοζάνη
- Τεχνολογιών Απορρύπανσης, Κοζάνη
- Βιολογικής Γεωργίας, Αργοστόλι
- Οικολογίας και Περιβάλλοντος, Ζάκυνθος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΠΟΙΟΤΗΤΑ, ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΠΡΑΣΙΝΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΓΟΡΑ

5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ποιότητα και η πιστοποίησή της αποτελούν τους ακρογωνιαίους λίθους για την επιτυχία των πράσινων προϊόντων στις αγορές. Παράλληλα όμως η ποιότητα και η πιστοποίηση αποτελούν παράγοντες αναδιάρθρωσης της παραγωγής και αποτελεσματικότητας της παραγωγής με την εξοικονόμηση των συντελεστών παραγωγής

Η ίδια η ανταγωνιστικότητα μετασχηματίζεται από ανταγωνιστικότητα κόστους σε ανταγωνιστικότητα ποιότητας, καθώς η ποιότητα γίνεται απαίτηση του καταναλωτή και συμβάλλει σε «συμφωνία τιμής» (για την τιμή του προϊόντος) μεταξύ παραγωγών και καταναλωτών.

Η ποιότητα αναφέρεται στην **κάλυψη των αναγκών** του καταναλωτή καθώς επίσης και στην εσωτερική διαδικασία **παρακολούθησης** της παραγωγής του προϊόντος και της **οργάνωσης** αυτής της παραγωγής. Η ποιότητα συνιστά τη σύνδεση των εσωτερικών διαδικασιών της παραγωγής και της οργάνωσής της και αποτελεί τον ιδιαίτερο σύνδεσμο σύνδεσης της επιχείρησης και του προϊόντος με τον καταναλωτή και συνεπώς με την αγορά.

Η πράσινη επιχειρηματικότητα στοχεύει και βασίζεται στην ποιότητα, σε ειδικές ανάγκες και σε ένα απαιτητικό καταναλωτικό κοινό. Συνεπώς οφείλει με έναν εθελοντικό, συστηματικό ή εκ του συστάδην τρόπο να αναπτύξει ένα σύστημα διοίκησης με ολική ποιότητα. **Ολική ποιότητα** είναι το σύνολο των δραστηριοτήτων και των μεθόδων που εφαρμόζονται σε έναν οργανισμό **με στόχο την ικανοποίηση του πελάτη** και τη ταυτόχρονη **ενεργοποίηση του δυναμικού** του οργανισμού της επιχείρησης **με το μικρότερο δυνατό κόστος**.

5.2 ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Η ποιότητα έχει τελείως διαφορετικά δεδομένα για την εφαρμογή της στις μικρές από ό,τι στις μεγάλες επιχειρήσεις.

1) Η πράσινη επιχειρηματικότητα στις μικρής κλίμακας επιχειρήσεις είναι μια επιχειρηματικότητα που δεν βασίζεται στην απασχόληση μεγάλου αριθμού εργατικού δυναμικού. Συνδέεται με επιχειρήσεις που μπορεί να είναι και οικογενειακές και συνεπώς σ' αυτήν είναι άλλη η διαδικασία που θα πρέπει να προσεγγίσει ο ενδιαφερόμενος για να εφαρμόσει την ποιότητα. Είναι μια διαδικασία που βγαίνει έξω από το κόστος της εφαρμογής μιας εξωτερικής πιστοποίησης και παρακολούθησης. Ωστόσο, και σ' αυτή την περίπτωση, τα τέσσερα επίπεδα διοίκησης ποιότητας αρχίζουν από τη βαθμολόγηση, δηλαδή την αξιολόγηση μέσα από την επιθεώρηση, την παρακολούθηση, τις διορθωτικές ενέργειες και τον προσδιορισμό των αιτιών των προβλημάτων.

2) Το επόμενο βήμα συνδέεται με το εγχειρίδιο ποιότητας, τις επιθεωρήσεις, τις δοκιμές προϊόντος, το βασικό σχεδιασμό ποιότητας, τη στατιστική επιτήρηση.

3) Το αμέσως επόμενο είναι ο έλεγχος συστημάτων, ο σχεδιασμός ποιότητας, ο στατιστικός και ποιοτικός έλεγχος, η πιστοποίηση από τρίτους, το κόστος της ποιότητας, η ανάλυση των αιτιών, των αστοχιών.

4) Το τέταρτο είναι η συνεχής βελτίωση, η συμμετοχή των πελατών - προμηθευτών, η μέτρηση της απόδοσης, η εμπλοκή όλων, η ολιστική θεώρηση των λειτουργιών της επιχείρησης, η ομαδική εργασία και η συμμετοχή των εργαζομένων και των υπαλλήλων.

Όλα αυτά έχουν να διδάξουν και στις επιχειρήσεις μικρής κλίμακας τρόπους με τους οποίους μπορεί να υπάρξει μια προσαρμογή στο μοντέλο της ποιότητας και στη διοίκησή της.

Επιθεώρηση, έλεγχος ποιότητας, διασφάλιση ποιότητας, διοίκηση ολικής ποιότητας και ολική ποιότητα αποτελούν συστατικά ενός πλήρους κύκλου ποιότητας. Οι κύκλοι αυτοί πρέπει να συνδυαστούν με τους κύκλους ζωής του προϊόντος και τους κύκλους εταιρικής κοινωνικής ευθύνης.

Αυτός ο οδικός χάρτης ποιότητας δεν βλέπει το θέμα της ποιότητας με όρους μόνον μεγάλης επιχειρηματικής κλίμακας. Η πελατοκεντρική θεώρηση θέτει προτεραιότητα στη δυναμική της εξωτερικής ανάδρασης και όχι στο μέγεθος της επιχείρησης. Έτσι το θέμα της ποιότητας απελευθερώνεται εν μέρει από την έμφαση στο εσωτερικό μέγεθος. Οι εσωτερικές λειτουργίες, η κατάτμησή τους και η εξειδίκευση παραμένουν σημαντικά θέματα για την οργάνωση της ποιότητας και για τη διαφοροποίηση του προϊόντος.

Πέραν από τα γενικά στοιχεία της οργάνωσης και της διοίκησης της ποιότητας, που συνδέονται και με την πιστοποίηση, πρέπει να παρακολουθήσουμε την περιβαλλοντική ποιότητα και την **ποιοτική διαχείριση** των προϊόντων και των υπηρεσιών **που μπορεί να προσφέρει η φύση**. Πρέπει να παρακολουθήσουμε και να δημιουργήσουμε μια ποιότητα προϊόντων και υπηρεσιών ανάλογη μ' αυτήν που υπάρχει στη φύση και στο οικοσύστημα, για να έχουμε οικοανάπτυξη και παραγωγή των προϊόντων και των υπηρεσιών που προείπαμε. Γι' αυτό **χρειάζεται ο συνδυασμός τόσο της γνώσης της φύσης και του περιβάλλοντος, δηλαδή του πεδίου των δυνατοτήτων που προσφέρεται από τη φύση και την περιβαλλοντική προστασία, όσο και των συστημάτων ποιότητας και πιστοποίησης.**

5.3 ΚΟΣΤΟΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Ας δούμε τι συνθέτει το **κόστος της ποιότητας**. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό, καθώς επιχειρείται η μετατόπιση του επίκεντρου από την ανταγωνιστικότητα κόστους στην ανταγωνιστικότητα ποιότητας. Το κόστος της ποιότητας συντίθεται από:

1) Το **κόστος της πρόληψης**.

Η περιβαλλοντική πολιτική από μόνη της οδηγείται σε μια αποτίμηση του κόστους της πρόληψης των περιβαλλοντικών καταστροφών και της ανάταξης της φύσης. Το κόστος της πρόληψης αναλύεται στο:

(α) **κόστος της εφαρμογής νέων διαδικασιών,**

(β) **κόστος της εκπαίδευσης** και

(γ) **κόστος δημιουργίας νέων συστημάτων** παραγωγής.

2) Το **κόστος επιθεώρησης**.

Αυτό συνδέεται με τον **έλεγχο** της παραγωγικής διαδικασίας και των προϊόντων και τον περιορισμό των αστοχιών.

3) Το **κόστος της αστοχίας**, που συνδέεται με την **διόρθωση** του ελαττωματικού προϊόντος, την ανάκτηση της ποιότητας για το προϊόν ή την υπηρεσία.

Εδώ μπορούμε να δούμε το γεγονός ότι συνδυάζεται η εφαρμογή των μέτρων αυτών για την ρύθμιση των εξωτερικών επιδράσεων με τη θετική ρύθμιση για την ποιότητα και τη στήριξη των πολιτικών ποιότητας και πιστοποίησης από την πλευρά της διασύνδεσης δημόσιου και ιδιωτικού τομέα.

Η διασύνδεση αυτή αναπτύσσεται επίσης ιδιαίτερα στο τομεακό πρόγραμμα ΕΠΑΝ, που είναι το επιχειρησιακό ανταγωνιστικότητας, όπως θα δούμε σ' άλλο σημείο.

5.4 Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Η πολιτική ποιότητας μπορεί να υποστηριχθεί και να εφαρμοσθεί με διάφορους τρόπους, όπως είναι:

1) Η **πολιτική της «ανοικτής πόρτας»**, που είναι ένας παράγοντας στήριξης της πολιτικής ποιότητας στις επιχειρηματικές δράσεις. Είναι μια πολιτική που συνδέεται και με τα πολιτικά ζητήματα του περιβάλλοντος, αλλά είναι και μια πολιτική που συνδέεται και με τις επιχειρηματικές δράσεις σε σχέση με την αγορά, την πελατοκεντρική προσέγγισή της και με την κατανόηση και την αποκατάσταση ενός κλίματος αμοιβαιότητας. Αυτό το κλίμα είναι ιδιαίτερα ζωτικό για την **εφαρμογή συστημάτων τοπικής ποιότητας** αλλά και για την λειτουργία σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο των διαχειριστικών φορέων προστασίας του περιβάλλοντος και των επιχειρήσεων διαχείρισης περιβάλλοντος. Η «ανοικτή πόρτα» διαμορφώνει αμεσότητα ενημέρωσης και επικοινωνίας χωρίς διοικητικά στεγανά και ιεραρχικές οργανωτικές υπερβολές.

2) Η **ομαδική προσέγγιση στα ζητήματα της ποιότητας** και η σταδιακότητα που προσφέρει ως δυνατότητες το μοντέλο των κύκλων ποιότητας.

Αυτό είναι ένα μοντέλο που μπορεί να εφαρμοστεί τόσο **διεπιχειρησιακά**, δηλαδή όχι σε μία μόνο επιχείρηση, όσο και **σαν μια ομπρέλα στην τοπική οικονομία** και να λειτουργήσει και με τον στόχο και με τη διαδικασία ενός συμφώνου τοπικής ποιότητας.

3) Η χρησιμοποίηση του διαγράμματος Pareto.

Αυτό είναι ένα άλλο εργαλείο, που θα συστήναμε τόσο για την ανάλυση των προβλημάτων που παρουσιάζονται στην προστασία του περιβάλλοντος όσο και για τα προβλήματα των προϊόντων που προσφέρονται από τις επιχειρήσεις στον τομέα αυτό.

Αυτή η εφαρμογή του διαγράμματος προϋποθέτει ότι έχουμε μία **βάση καταγραφής**, για παράδειγμα στο θέμα των σκουπιδιών, στα θέματα των απόψεων των πελατών, στις λειτουργίες ενός διαχειριστικού φορέα κτλ. Στο διάγραμμα Pareto απεικονίζονται ποσοτικά και ποιοτικά τα αίτια των προβλημάτων και του φόρτου ορισμένων λειτουργιών. Η ερμηνεία και η εξαγωγή συμπερασμάτων από τα διαγράμματα Pareto χρειάζεται και τη χρήση της **αρχής του Pareto** και του κανόνα 80/20, σύμφωνα με τον οποίο το 80% των προβλημάτων δημιουργείται από το 20% των πιθανών αιτιών και το ανάστροφο, το 20% του προβλήματος δημιουργείται από το 80% των πιθανών αιτιών. Απαιτείται δηλαδή για την ερμηνεία του μια δυναμική πλάγιας σκέψης και φαντασίας, ώστε να έχουμε μια ολιστική σύλληψη της πραγματικότητας και της διασύνδεσης της αρχής του Pareto με το διάγραμμα Pareto.

4) Το διάγραμμα Ishikawa,.

Αυτό το διάγραμμα είναι υποστηρικτικό για τη διασύνδεση αιτίου αποτελέσματος. Μπορεί να εφαρμοστεί γενικότερα για την παρακολούθηση των προβλημάτων δυναμικής και αποτελεσματικότητας ενός διαχειριστικού φορέα στην προστασία της φύσης, αλλά και για την παραγωγικότητα και την ποιότητα των παρεχόμενων προϊόντων και υπηρεσιών από μια πράσινη επιχείρηση.

5) Η **διοίκηση της ολικής ποιότητας αναφερόμενη στο καθεστώς λειτουργίας** των οργανισμών και μάλιστα των διαχειριστικών φορέων, των ΜΚΟ, των ΟΤΑ, των επιχειρήσεων κτλ.

Αυτή είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για την παρακολούθηση της εξέλιξής τους, επειδή εισάγει μια αντικειμενικοποίηση στην εκτίμηση της λειτουργίας των

διαχειριστικών φορέων και στα οικονομικά τους αποτελέσματα. Γι' αυτό καλό θα είναι να χρησιμοποιηθούν και υποδείγματα εντύπων προσαρμοσμένα ειδικά π.χ. στους διαχειριστικούς φορείς για την ποιότητα που διασυνδέεται με τις υπηρεσίες στον τομέα του περιβάλλοντος.

6) Η πολιτική της ποιότητας μέσα στην **Ευρωπαϊκή Ένωση**.

Αυτή αναπτύσσεται και καλό θα είναι να παρακολουθείται διαρκώς, καθώς πρόσφατα είχαμε και την ενημέρωση για την **ολοκληρωμένη πολιτική προϊόντων** μέσα από τα συμπεράσματα του Συμβουλίου. Η πολιτική προϊόντων είναι πολύ ευρύτερης γκάμας, αλλά ωστόσο είναι ένα μέρος που συνδέεται με την ποιότητα των προϊόντων σε σχέση με την περιβαλλοντική προσαρμογή.

5.5 ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η εξέλιξη των αγορών οδηγεί τις επιλογές μεταξύ **κόστους συμβατικής παραγωγής** και **κόστους ποιότητας** και επωνυμίας στην αγορά. Το κόστος της συμβατικής παραγωγής ρυθμίζεται από τον ανταγωνισμό, δηλαδή φθηνότερη παραγωγή δίνει φθηνότερο τελικό προϊόν, που έτσι είναι πιο ανταγωνιστικό.

Όμως εδώ σημειώνουμε ότι η υπόθεση της ανταγωνιστικότητας είναι ιδιαίτερα πολύπλοκη, όπως θα δούμε παρακάτω.

Ακόμη και όταν η επιλογή του καταναλωτή είναι προϊόν με χαμηλή τιμή, και πάλι υπάρχει παράλληλα και μια τάση του για επιλογή προϊόντος που να βασίζεται στην ποιότητα. Όμως αυτή η τελευταία τάση δεν είναι κυρίαρχη, αλλά μπορεί να εκφραστεί μόνον όταν ο καταναλωτής έχει να επιλέξει ανάμεσα σε περισσότερα προϊόντα με περίπου όμοια τιμή, οπότε επιλέγει το καλύτερο.

Με αντίστοιχο τρόπο, όταν ο καταναλωτής επιλέγει την ποιότητα, δηλαδή, όταν επιλέγει το ακριβότερο προϊόν επειδή είναι ποιοτικότερο, και πάλι έχει την τάση να επιλέξει το φθηνότερο ανάμεσα σε πολλά προϊόντα ίδιας ποιότητας.

Οπότε είναι προφανές ότι το κόστος και η ποιότητα ως κριτήρια αγοράς συνυπάρχουν, όμως άλλοτε καθοριστικό και πρωτεύοντα ρόλο παίζει το ένα

και άλλοτε το άλλο. Υπάρχουν επομένως διάφορα επίπεδα ανταγωνισμού, δηλαδή:

- 1)Ανάμεσα στα προϊόντα της συμβατικής αγοράς.
- 2)Ανάμεσα στη συμβατική αγορά και την αγορά προϊόντων ποιότητας.
- 3)Ανάμεσα στα προϊόντα ποιότητας.

Επομένως δεν είναι το χαμηλό κόστος η μόνη ανταγωνιστική επιλογή, αλλά μπορεί και η ποιότητα να είναι μια άλλη, μόνον που δεν είναι επαρκής η μεταφορά του επίκεντρου της ανταγωνιστικότητας από το κόστος στην ποιότητα. Η μεταφορά αυτή δεν είναι επαρκής, επειδή ο καταναλωτής διακατέχεται από άγνοια και άγχος περιορισμού της καταναλωτικής του δαπάνης. Αυτό συμβαίνει, επειδή, πέραν των άλλων, η ποιότητα δεν έχει αποκτήσει ακόμη μερίδιο στην αγορά (δηλαδή δεν αποτελεί ακόμη κυρίαρχο κριτήριο για τη ζήτηση των προϊόντων) και επιπλέον σημαίνει και πρόσθετο κόστος. Η ποιότητα δεν είναι ταυτόσημη με την επωνυμία, αλλά συνδέεται άρρηκτα μαζί της. Η επωνυμία είναι ένα ζήτημα πολύπλοκο, όπως και η ποιότητα, αλλά διαφορετικό από αυτήν.

5.6 ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Το κόστος και το όφελος από την πιστοποίηση είναι ένα κρίσιμο ζήτημα. Το **κόστος της πιστοποίησης** σίγουρα καλύπτει και ανάγκες συντεχνιακές, ανάγκες αμοιβής της τεχνογνωσίας και διεύρυνσης του πελατειακού μεριδίου σε ειδικότητες όπως αυτής των γεωτεχνικών, των οικονομολόγων, των επιστημόνων του περιβάλλοντος κτλ. Πρέπει να δούμε το ζήτημα του πώς θα περιορίσουμε και πώς θα καταλείψουμε το κόστος της πιστοποίησης κυρίως, όχι στις βιομηχανικές μονάδες, αλλά στον αγροτικό τομέα, επειδή ο αγροτικός τομέας βαρύνεται από αύξηση ενός κόστους που δεν λειτουργεί εύκολα ανταποδοτικά για τον παραγωγό. Επομένως η δαπάνη της πιστοποίησης είναι ένα κρίσιμο ζήτημα και ο περιορισμός αυτής της δαπάνης πρέπει να είναι μια σταθερή μέριμνα. Σ' αυτό το σημείο πρέπει να είμαστε ειλικρινείς, κυρίως απέναντι σε ορισμένες επαγγελματικές ομάδες που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα βιωσιμότητας και επιβίωσης.

Παρ' όλα αυτά ο στόχος της ποιότητας παραμένει. Υπάρχει εξάλλου η δυνατότητα για επίτευξη της ποιότητας χωρίς όμως πιστοποίηση, οπότε δεν θα υπάρχει το βάρος του κόστους της πιστοποίησης. Σε αυτή βέβαια την περίπτωση η ποιότητα θα είναι γραφειοκρατικά αδύναμη στην αγορά, επειδή δεν θα είναι αποδείξιμη, αλλά εντούτοις έχει και αυτή ένα σημαντικό μερίδιο δυναμικής στις αλλαγές που μπορούν να γίνουν.

Η πιστοποιημένη ποιότητα της παραγωγικής διαδικασίας αλλά και της ποιότητας του προϊόντος είναι μια ολοκληρωμένη μορφή πιστοποίησης και επομένως έχει τα πλεονεκτήματα αυτής της ολοκλήρωσης. Σε ένα μεγάλο βαθμό το κρίσιμο ζήτημα είναι κατά πόσον αυτή η πιστοποίηση μπορεί να παρακολουθεί πραγματικά τις σχετικές δραστηριότητες και δεν είναι απλώς μια άυλη γραφειοκρατική μορφή οικονομίας που αποτελεί μόνον έναν οικονομικό αέρα χωρίς όμως ολοκληρωμένα αποτελέσματα.

Σε μεγάλο βαθμό η ολοκλήρωση των αποτελεσμάτων εξαρτάται αφ' ενός μεν από τους χρήστες των προσφερόμενων υπηρεσιών πιστοποίησης και τους επαγγελματίες και αφ' ετέρου από την αναδιάρθρωση των λειτουργιών και της νοοτροπίας που συνδέεται με την παραγωγική διαδικασία.

Αυτή η αναδιάρθρωση έχει δυο σκέλη:

- 1) την παραγωγική διαδικασία και
- 2) το παραγόμενο προϊόν και την ποιότητά του.

Στην παραγωγική διαδικασία μπορεί να ενταχθεί μέσα από τον εξορθολογισμό και την ποιότητα μια **ανασύνταξη** της παραγωγικότητας και της αποδοτικότητας. Με αυτόν τον τρόπο μπορεί **να αντισταθμιστεί το κόστος της πιστοποίησης από τον παραγωγό**. Ίσως να υπερσκελιστεί τελικά η διαφορά ανάμεσα στο κόστος και το όφελος υπέρ του οφέλους, καθότι υπάρχει μια προστιθέμενη αξία στον επαγγελματία και την οργάνωση της παραγωγικής διαδικασίας.

Από το άλλο μέρος η πιστοποίηση μπορεί να προσφέρει καθαρά οφέλη στην αγορά και να διαμορφώσει μια σχέση αξιοπιστίας με τον καταναλωτή. Αυτή η **σχέση αξιοπιστίας με τον καταναλωτή** μπορεί να οδηγήσει σε μια **αυξανόμενη ζήτηση** και σε μια **συμφωνία για την τιμή** των προϊόντων μεταξύ προσφοράς και ζήτησης. Τέτοιες συμφωνίες για την τιμή προϊόντων μπορούν να γίνουν είτε μεταξύ εμπόρου και παραγωγού είτε μεταξύ παραγωγού και καταναλωτή. Σε κάθε περίπτωση όμως αυτό βασίζεται στην

αξιοπιστία με κέντρο την ποιότητα και πάντως η συμφωνία καθαυτή δεν είναι μαζικό φαινόμενο της αγοράς, αν και μπορεί να έχει μαζική επιρροή. Η συμφωνία για την τιμή βοηθάει στο να γίνει βιώσιμη η παραγωγή της ποιότητας, **επειδή η ζήτηση παραιτείται από το να απαιτεί συνεχώς χαμηλές τιμές προϊόντων, δίνοντας προτεραιότητα στην ποιότητα.** Αυτού του είδους οι συμφωνίες είναι **ένα νέο εργαλείο για την εξειδίκευση των αγορών.**

Δεν είναι μόνο το συγκριτικό πλεονέκτημα που κερδίζεται στον τομέα του ποιοτικού ανταγωνισμού, αλλά είναι και το συγκριτικό πλεονέκτημα που κερδίζεται από **μια προωθημένη σχέση προσφοράς και ζήτησης και μια αμοιβαιότητα που βγάζει τα προϊόντα έξω από αυτή την ανταγωνιστικότητα της τιμής και του κόστους.** Αυτό εξαρτάται από το είδος του προϊόντος και το πώς λειτουργεί η αγορά σε σχέση μ' αυτό το προϊόν για τη διασφάλιση του συγκριτικού πλεονεκτήματος της ποιότητας.

Στον αγροτικό τομέα είδαμε ότι οι πιστοποιήσεις δεν επηρεάζουν ακόμη επαρκώς την αγορά. Στον τομέα όμως τον βιοτεχνικό, τον βιομηχανικό και της παροχής των υπηρεσιών οι πιστοποιήσεις είναι ανταποδοτικότερες, επειδή παίζουν έναν ισχυρό ρόλο στην πρόσβαση στην αγορά και στην αναγνώριση του προϊόντος στην αγορά. Παράλληλα έχουν ένα τεράστιο περιθώριο συνεισφοράς στην αναδιοργάνωση της παραγωγής του προϊόντος και στον εσωτερικό έλεγχο του κόστους παραγωγής, και αυτό για τους εξής λόγους:

1)Για να γίνει πιστοποίηση είναι απαραίτητη η αναδιοργάνωση της διαδικασίας της παραγωγής, που πρέπει να βασίζεται στον εξορθολογισμό και σε ποιοτικές παραμέτρους απόδοσης. Διότι η πιστοποίηση εντοπίζει τα αρνητικά σημεία και τις αστοχίες της παραγωγής.

2)Αυτό αυξάνει όχι μόνον την ποιότητα παραγωγής και προϊόντος αλλά και την παραγωγικότητα. Και

3)Έτσι επέρχεται μείωση του κόστους της παραγωγής πολύπλευρα.

Πιο αναλυτικά:

Σημειώνουμε ότι το πρώτο έτος η αναμενόμενη μείωση του κόστους ανέρχεται στο 8-10%, το δεύτερο έτος στο 15-20%, με τάση σταθεροποίησης στη συνέχεια. Έτσι το κόστος της πιστοποίησης και της προσαρμογής του παραγωγικού δυναμικού απορροφάται σε διάστημα 5-7 ετών. Στο υπόλοιπο

της ζωής της επιχείρησης η πιστοποίηση λειτουργεί ως κερδοφόρος επένδυση.

Σημαντική είναι η **ενοποίηση των Συστημάτων Ποιότητας και Περιβάλλοντος με την εφαρμογή Συστημάτων Περιβαλλοντικής Διαχείρισης**, επειδή αυτή, πέραν της μείωσης του κόστους στην παραγωγή, συνδυάζει και την αύξηση των περιβαλλοντικών επιδόσεων, με τη μείωση της κατανάλωσης της ενέργειας, την αύξηση της αξιοποίησης των ανανεωσίμων πόρων, την αύξηση της λειτουργικότητας των παραγωγικών συντελεστών και διαδικασιών όπως και του παραγόμενου προϊόντος, την επέκταση της ζωής του προϊόντος και συνεπώς την μείωση του ανακυκλωτικού φόρτου της αγοράς, την αύξηση της ανακυκλωσιμότητας του προϊόντος και των υποπροϊόντων του, την μείωση των ρύπων και εν γένει των αρνητικών εκπομπών προς το οικοσύστημα.

Όμως πέραν των παραπάνω **το Σύστημα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης λειτουργεί και σαν πρόσβαση στον ανταγωνισμό της αγοράς με όρους ποιότητας**, καθώς έχει διαπιστωθεί ότι ο καταναλωτής είναι διατεθειμένος να πληρώσει περισσότερο προϊόντα επιχειρήσεων που δεν ρυπαίνουν το περιβάλλον και που εφαρμόζουν μοντέλα εταιρικής κοινωνικής ευθύνης.

Οι εταιρείες που συμμετέχουν σε συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης έχουν **πολλαπλές ευκαιρίες πιστοποίησης**, όπως για παράδειγμα μπορούν να έχουν πιστοποιητικό εναλλακτικής διαχείρισης σύμφωνα με τον νόμο 2939/01, ενώ παράλληλα συμβατικοποιούνται πιο εύκολα με τις προδιαγραφές του ΕΛΟΤ.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση προωθεί την ολοκληρωμένη πολιτική προϊόντων και την εφαρμογή της ανάλυσης του Κύκλου Ζωής τους με πολιτικές που συνδυάζονται με την πιστοποίηση της ποιότητας και της διαχείρισης των προϊόντων. Οι πολιτικές αυτές είναι:

1)Υποχρεωτικές, στις οποίες περιλαμβάνονται η απαγόρευση ουσιών και υλικών, οι οικονομικές κυρώσεις για τους παραβάτες και οι ελάχιστοι όροι περιβαλλοντικών σχεδιασμών, μαζί με τη δυνατότητα των αρχών να επιβάλλουν περιβαλλοντικά τέλη και φόρους.

2)Εθελοντικές, στις οποίες περιλαμβάνονται οι εθελοντικές συμφωνίες, οι οικολογικές σημάνσεις, τα οικονομικά κίνητρα, το σύστημα των πράσινων προμηθειών και ο αυξημένος περιβαλλοντικός σχεδιασμός.

Οι πολιτικές αυτές συνεισφέρουν στην ολοκλήρωση της περιβαλλοντικής διακυβέρνησης, καθώς η εφαρμογή τους φέρνει σε συνεργασία πολλούς εταίρους και φορείς.

Το σχήμα και το αντικείμενο των πιστοποιήσεων έχει μια ευρύτητα ποικιλίας και έτσι συναντάμε, πέραν των συστημάτων ISO κτλ., και πιστοποιήσεις εστιασμένες, όπως π.χ. στην ποιότητα του νερού, στην ολοκληρωμένη διαχείριση των ακτών (Γαλάζιες Σημαίες) κ.ο.κ.

Η πιστοποίηση έχει δύο σκέλη, που είναι:

(α) Η συμβατική πιστοποίηση που συνδέεται με τη σχέση της αξιοπιστίας αλλά και με την ποιότητα της παραγωγικής διαδικασίας επισκοπούμενη συμβατικά. Εδώ περιέχονται και περιβαλλοντικές παράμετροι.

(β) Η περιβαλλοντική πιστοποίηση, που είναι αυστηρότερη. Αυτό ισχύει σε σχέση με τη σειρά ISO 14000 σε αντιστοιχία με την ISO 9000. Η έννοια της ποιότητας διασυνδέεται όλο και πιο πολύ με την έννοια των περιβαλλοντικών όρων παραγωγής και κατανάλωσής της και με την ασφάλεια που παρέχει το παραγόμενο προϊόν - την παραγωγική και την καταναλωτική. Ζητήματα όπως η ελαχιστοποίηση των αποβλήτων στην παραγωγική και καταναλωτική διαδικασία, η ενεργειοβόρος ή μη παραγωγή και άλλα αποτελούν θέματα στις περιβαλλοντικές πιστοποιήσεις.

Εδώ αξίζει να δούμε την **ιστορία** της περιβαλλοντικής πιστοποίησης. Υπάρχουν διάφορα συστήματα περιβαλλοντικής πιστοποίησης. Άλλα είναι οικουμενικά και άλλα τοπικά, άλλα εκπροσωπούν μια διαφορετική ποιοτική προσέγγιση στο θέμα της πιστοποίησης. Δεν πέρασαν παρά εννέα περίπου χρόνια από τη θέσπιση του ISO 9000 έως τη δημιουργία της σειράς του ISO 14000 από το 1987 έως το 1996, ενώ το 1984 κυκλοφορεί το πρώτο περιβαλλοντικό σύστημα και το 1992 η Ευρωπαϊκή Ένωση προτείνει τη διαχείριση με περιβαλλοντικούς ελέγχους.

Το μοντέλο ISO 14001 έχει μια πολύ ευρεία συνάφεια με εταιρείες ποικίλου τύπου και μεγέθους. Αποβλέπει στην εγκατάσταση και τη διατήρηση ενός συστήματος περιβαλλοντικής διαχείρισης και στη συνέχεια βεβαιώνεται η συμμόρφωση με την περιβαλλοντική πολιτική. Η συμμόρφωση αυτή είναι προσβάσιμη σε τρίτους και πιστοποιείται από έναν εξωτερικό οργανισμό που επιπλέον καθιστά γνωστή τη συμμόρφωση στο διεθνές αυτό πρότυπο.

Στην σειρά ISO 14000 ενδιαφέρον έχει η περιβαλλοντική διαχείριση αξιολόγησης του κύκλου ζωής που συνδέεται με τα μοντέλα 40, 41, 42. Η γενίκευση της εφαρμογής των συστημάτων πιστοποίησης, π.χ. στον τομέα της βιομηχανίας τροφίμων και ποτών, θα συμπεριλάβει τελικά το **κόστος της πιστοποίησης στο κόστος της αγοράς**. Το κόστος της πιστοποίησης είναι ένα **διοικητικό** και **λειτουργικό** κόστος, αλλά ταυτόχρονα είναι και ένα **κοινωνικό** κόστος. Η ενσωμάτωση αυτού του κόστους στην αγορά του προϊόντος και της υπηρεσίας θα οδηγήσει τελικά σε μια απελευθέρωση από την δαμόκλειο σπάθη της ανταγωνιστικότητας κόστους στον τομέα της πιστοποίησης. Έτσι σε μήκος χρόνου θα λειτουργήσουν μόνον οι θετικές διαστάσεις της πιστοποιητικής διαδικασίας.

Εκείνο που επιτυγχάνεται μέσα από το σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης είναι η ανάδειξη της ευθύνης στην αντιμετώπιση του περιβάλλοντος και η μείωση του λειτουργικού κόστους. Αυτό συνδέεται και με τις προμήθειες και με την παραγωγικότητα. Η μείωση της λειτουργικής γραφειοκρατίας και η διαχείριση των υποπροϊόντων στην παραγωγική διαδικασία που προσαρμόζεται στις περιβαλλοντικές απαιτήσεις σημαίνει οπωσδήποτε μια καλύτερη σχέση με την κοινωνία και την αγορά.

Ούτως ή άλλως, άσχετα από την ένταξη ή μη σε ένα μοντέλο πιστοποίησης, η μελέτη των συστημάτων πιστοποίησης είναι ιδιαίτερα ζωτική για τους επιχειρηματίες εκείνους που προσπαθούν να συστηματικοποιήσουν τη σχέση τους με την παραγωγή και την αγορά, αλλά και για εκείνους, επιχειρηματίες ή μη, που προσπαθούν να κάνουν αξιολόγηση ως παρατηρητές.

Μια άλλη κατηγορία πιστοποίησης συνδέεται με το κοινοτικό οικολογικό σήμα, γνωστό ως **eco-label** που έχει τη μορφή πράσινου λουλουδιού. Εδώ υπάρχει η ιδιαιτερότητα ότι το ecolabel αναφέρεται σε κατηγορία προϊόντων και όχι σε διαδικασία ή περιβάλλον παραγωγής. Π.χ. αφορά τα πλυντήρια πιάτων, τα πλυντήρια ρούχων, τα χαρτιά υγείας, τα χαρτιά κουζίνας, τα βελτιωτικά εδάφους, τις μπογιές, τα βερνίκια και τα απορρυπαντικά ρούχων. Συνδέεται συνεπώς με μια περιβαλλοντική διαχείριση, όπως για παράδειγμα τέτοια διαχείριση στον τομέα του τουρισμού, καθώς όλα αυτά συνδέονται με τα αναλώσιμα και τις υποδομές της φιλοξενίας.

Το οικολογικό σήμα, όπως έχει αναθεωρηθεί από τον κανονισμό 1980/2000, απονέμεται σε προϊόντα, ώστε να βελτιώνονται σημαντικά οι οικολογικές

παράμετροι. Στην προηγούμενη λίστα έχουν προστεθεί πλέον και οι ηλεκτρικές σκούπες, το φωτοαντιγραφικό χαρτί, τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα, τα είδη υπόδησης, τα στρώματα των κρεβατιών, οι προσωπικοί και οι φορητοί υπολογιστές. Βρίσκονται υπό εξέλιξη ή είναι διαμορφωμένα ζητήματα που συνδέονται με τις τηλεοράσεις, τις ηλεκτρικές εγκαταστάσεις, τα έπιπλα, τις τουριστικές εγκαταστάσεις, τα σκληρά υλικά επικάλυψης δαπέδων.

Το οικολογικό σήμα στη μορφή του συμβολίζεται με ένα άνθος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο τελικός αρμόδιος φορέας που σχεδιάζει την ευρωπαϊκή πολιτική για τα οικολογικά σήματα είναι η νέα Ευρωπαϊκή Επιτροπή Οικολογικής Σήμανσης. Περιλαμβάνεται περίπου το 30% των προϊόντων της αγοράς και η λίστα αναμένεται ότι θα διευρύνεται σε μήκος χρόνου.

Η στρατηγική του οικολογικού σήματος βρίσκεται στο ότι επιδρά στη διαμόρφωση του περιβάλλοντος μέσα από τις προδιαγραφές των παραγόμενων προϊόντων. Οι προδιαγραφές αυτές έχουν επιδράσεις και στα **κριτήρια με τα οποία επιλέγουν τις προμήθειές τους** διάφορα νομικά πρόσωπα ή επιχειρήσεις, (π.χ. ξενοδοχεία, κράτος, ΟΤΑ, νοσοκομεία κλπ. μπορεί να επιλέξουν να προμηθευτούν στρώματα με οικολογικό σήμα ή χαρτιά κουζίνας με τέτοιο σήμα κτλ.).

Εδώ πρέπει να σημειώσουμε ότι το οικολογικό σήμα είναι ένα **ισχυρό διαφημιστικό εργαλείο** και λειτουργεί σε όλα τα επίπεδα της αγοράς. Επηρεάζει τη διαδικασία και **τις επιλογές παραγωγής**, συνδέεται με το εμπόριο, με τους πρωτογενείς και δευτερογενείς χρήστες του προϊόντος και έτσι καλύπτει και την κατανάλωση αλλά και την παροχή των υπηρεσιών. Στον τομέα των οικολογικών σημάτων πρέπει να σημειώσουμε ότι **οι επιδόσεις της χώρας μας** είναι σχετικά ικανοποιητικές και σχεδόν άνω του μέσου όρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε αυτό βοήθησε αποτελεσματικά ο ΑΣΑΟΣ (ο ελληνικός φορέας απονομής οικολογικού σήματος) και το πρόγραμμα «Life - Πράσινες Σημαίες» για τα ξενοδοχεία.

Εδώ πρέπει να σημειώσουμε ότι στην ουσία όλα τα συστήματα πιστοποίησης συνδέονται με την διοίκηση και διαχείριση της ολικής ποιότητας και, εκτός αυτού, συνδέονται και με τη διαχείριση του κόστους.

Στις τέσσερις κατηγορίες σύμφωνα με τον κ. Παπουτσή το 1996 πρέπει να συμπεριλάβουμε το κόστος πρόληψης, το κόστος ελέγχου της ποιότητας, το εσωτερικό και εξωτερικό κόστος των μη συμμορφώσεων.

Σε σχέση με τη βιομηχανία τροφίμων αξίζει να αναφέρουμε την πιστοποίηση HACCP, που αποτελεί ανάλυση επικινδυνότητας κρίσιμων σημείων ελέγχου και που έχει μικρότερη δυναμική από το σύστημα ISO 14000.

Διαφορές ανάμεσα στο EMAS και το ISO.

1)Το σύστημα EMAS εστιάζεται στον χώρο δραστηριοτήτων, σε αντίθεση με το ISO 14001 που εστιάζεται στην επιχείρηση.

2)Το EMAS προϋποθέτει την ικανοποίηση της νομιμότητας, ενώ το ISO 14000 συνδέεται με τη νομιμότητα.

3)Το EMAS έχει σαν βασικό του στοιχείο τη συνεχή βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων, ενώ αυτό δεν απαιτείται για το ISO.

Η δυνατότητα διασύνδεσης του EMAS με την τοπική αυτοδιοίκηση είναι αυξημένη και ενθαρρύνει την προώθηση πράσινων πρακτικών και λειτουργιών - σε αυτό πιλότος υπήρξε η Αγγλία. Το EMAS αποτελεί κοινοτικό σύστημα διαχείρισης και ελέγχου και το σήμα του συνδέεται με την ακρωνυμιακή περιγραφή, περιβαλλόμενη από τα αστέρια της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Εδώ πρέπει δώσουμε προσοχή σε μερικά σημεία:

1)Η πιστοποίηση αποτελεί και μια μέθοδο πρόληψης των περιττών δαπανών, του περιττού κόστους, πρωταρχικά κάνοντας μια **διάγνωση των σημείων του περιττού κόστους**.

2)Η πιστοποίηση αποτελεί μια μέθοδο για την αύξηση της απόδοσης πρωταρχικά με όρους ποιοτικούς και κατά δεύτερο λόγο ποσοτικούς.

3)Προλαμβάνει επίσης το θεσμικό κόστος, δηλαδή το κόστος από ατυχήματα, από παραγωγικές συμπεριφορές εκτός νομιμότητας.

4)Ακόμα αποτελεί ένα κόστος διαφήμισης, κόστος μάρκετινγκ.

5)Αποτελεί επίσης ένα περιβαλλοντικό ντάμπινγκ (υποστήριξη) ποιότητας στην αγορά, αποδεκτό από τους κανόνες του ανταγωνισμού.

Έτσι, αν αναλύσουμε τη διαδικασία της πιστοποίησης, κυρίως στον τομέα των μεγάλων μονάδων, αλλά και των μεσαίων, θα διαπιστώσουμε ότι το κόστος πιστοποίησης είναι ισχυρότερα ανταποδοτικό, πολύ δε περισσότερο που μπορεί σε μήκος χρόνου να συμπεριληφθεί μέσα στην αγορά.

Αυτό πρέπει να αποτελέσει μια στρατηγική για τις προστατευόμενες περιοχές σε σχέση με τις παραγωγικές δραστηριότητες και στις χρησιμοποιούμενες υποδομές για τις υπηρεσίες, όπως για παράδειγμα στον τομέα του τουρισμού. Η πιστοποίηση μπορεί να συνδυαστεί επίσης με άλλες εθελοντικές συμφωνίες με τοπικές και συλλογικές διαδικασίες και με την εταιρική κοινωνική και περιβαλλοντική ευθύνη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

ΠΡΑΣΙΝΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΑΙ ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ

6.1 ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ ΕΚΕ – ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

Στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής η ιδέα της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (ΕΚΕ) πρωτοεμφανίστηκε στις αρχές του 20ου αιώνα, κυρίως στο δεύτερο μισό (Carroll, 19991; Karake, 1999). Οι επιχειρήσεις την εποχή εκείνη έγιναν αντικείμενα επιθέσεων λόγω του μεγάλου μεγέθους τους, της ισχύος τους και των αντικοινωνικών και ανταγωνιστικών τους πρακτικών. Οι πολέμιοι προσπάθησαν να χαλιναγωγήσουν την επιχειρησιακή δύναμη μέσω αντιπράστων νόμων, τραπεζικών ρυθμίσεων και προστατευτικής νομοθεσίας για τον καταναλωτή. Τότε είναι που προβάλλεται από ορισμένα στελέχη επιχειρήσεων η ιδέα της αξιοποίησης της ισχύος της επιχείρησης για κοινωνικούς σκοπούς και εθελοντικούς σκοπούς, πέρα από την επίτευξη κερδών. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι «...ανώτερα αμερικανικά στελέχη μετακινήθηκαν από την άρνηση της δύναμης στην άρνηση του εγωισμού...» (Mitchell, 1989). Γενικά, οι ηγέτες των επιχειρήσεων της εποχής εκείνης πίστεψαν ότι η επιχείρηση είχε μια ευθύνη απέναντι στην κοινωνία, η οποία ξεπερνούσε ή τουλάχιστον συμβάδιζε με τις προσπάθειές τους να πραγματοποιήσουν κέρδη.

Σαν αποτέλεσμα αυτών των πρώιμων ιδεών για το διευρυμένο ρόλο της επιχείρησης στην κοινωνία, διατυπώθηκαν δύο γενικές αρχές (Karake, 1999; Lawrence et. al., 2005), οι οποίες διαμόρφωσαν την επιχειρησιακή σκέψη αναφορικά με την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (ΕΚΕ) κατά τη διάρκεια του 20ου αιώνα και αποτελούν τα θεμέλια της σύγχρονης ιδεολογίας σχετικά με την εταιρική κοινωνική ευθύνη:

∅ Η αρχή της αγαθοεργίας (Charity Principle)

Σύμφωνα με αυτή την αρχή, η επιχείρηση έχει καθήκον να παρέχει εθελοντική βοήθεια και υποστήριξη σε ενδεή άτομα και σε κοινωνικές ομάδες

σε δυσμενή θέση, καθώς και σε οργανισμούς που παρέχουν κοινωνικές υπηρεσίες. Μια πιο σύγχρονη μορφή αποτελεί η επιχειρησιακή φιλανθρωπία (corporate philanthropy) - δωρεές και εισφορές, συνήθως από κέρδη προ φόρων, προς όφελος μη κερδοσκοπικών οργανισμών με κοινωνική δράση.

Επίσης, παρατηρείται και η ανάπτυξη εθελοντικών δράσεων με σκοπό την προώθηση του κοινωνικού συμφέροντος. Παραδείγματα αποτελούν ιδρύματα επιχειρησιακής φιλανθρωπίας, ιδιωτικές πρωτοβουλίες για την επίλυση κοινωνικών προβλημάτων και κοινωνικές συμπράξεις με ομάδες σε δυσμενή κοινωνική θέση.

Ø Η αρχή της διαχείρισης (Steward ship Principle)

Η ιδέα αυτή αναφέρεται στη δράση των στελεχών με βάση το συμφέρον όλων των μελών της κοινωνίας, που επηρεάζονται από τις αποφάσεις και τις πολιτικές της επιχείρησης. Με άλλα λόγια, η αρχή του να συμπεριφέρονται ως κοινωνικοί θεματοφύλακες, διαχειριστές ή φροντιστές του κοινωνικού συμφέροντος. Έτσι, ένας σημαντικός βαθμός κοινωνικής ευθύνης περνά μέσα στη λήψη επιχειρησιακών αποφάσεων. Μια πιο σύγχρονη έκφραση όλων αυτών, αποτελούν η παραδοχή της αλληλεξάρτησης επιχείρησης και κοινωνίας, καθώς και η εξισορρόπηση των συμφερόντων και των αναγκών των διαφόρων ομάδων στην κοινωνία. Αυτός ο τρόπος σκέψης οδήγησε τελικά στη θεώρηση της διαχείρισης των συμμετόχων (theory of stake holder management). Παραδείγματα που αφορούν αυτή την αρχή αποτελούν η ενσωμάτωση της προσέγγισης των stakeholders στο στρατηγικό προγραμματισμό (αφορά τη μελέτη των διαφόρων μεταβλητών του επιχειρησιακού περιβάλλοντος, τον καθορισμό των στόχων και την περιγραφή των ενεργειών και των μέσων για την υλοποίηση τους) και την επίτευξη βέλτιστων μακροχρόνιων κερδών έναντι μέγιστων βραχυχρόνιων κερδών (Frederick, 1992).

Υπάρχουν πολλές θεωρήσεις και πρωτοβουλίες, οι οποίες προσπαθούν να τεκμηριώσουν την ανάγκη για την κοινωνική ευθύνη.

Το 1971, η Committee for Economic Development (CED), ένας οργανισμός αποτελούμενος από περίπου 200 επιχειρηματίες και ακαδημαϊκούς, συμμετείχε σε έρευνα και μελέτη πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών ζητημάτων και εξέδωσε ένα κείμενο με τίτλο "The Social

Responsibility of Business Corporations". Δύο βασικοί λόγοι για την υιοθέτηση της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης παρουσιάστηκαν: το μεταβαλλόμενο κοινωνικό συμβόλαιο (social contract) με τις επιχειρήσεις και το διαφωτισμένο προσωπικό συμφέρον (enlightened self-interest).

Η βασική ιδέα του κοινωνικού κεφαλαίου είναι ότι η επιχείρηση λειτουργεί με τη συγκατάθεση του κοινού και κύριος σκοπός της η εξυπηρέτηση των αναγκών της κοινωνίας. Ως προς το δεύτερο λόγο (enlightened self-interest), υπάρχει μια ευρεία αναγνώριση ότι η επιχειρησιακή ιδιοτέλεια είναι άτεγκτα αναμεμιγμένη στην κοινωνική ευημερία. Η επιχείρηση αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνίας και από αυτή παίρνει τους συντελεστές που της είναι απαραίτητοι για τη λειτουργία της, π.χ. κεφάλαιο, εργασία ή πελάτες. Αν δεν αποδεχθεί κάποιο εύλογο βαθμό ευθύνης για τη βελτίωση της κοινωνίας, τότε τα συμφέροντα της μπορεί και να διακινδυνεύσουν (από κυβερνητικές ρυθμίσεις, μπουκοτάζ καταναλωτών ή αρνητική διαφήμιση) (Elkins et al., 1975).

Σύμφωνα με τη CED, επιχειρηματικές δραστηριότητες για τη βελτίωση της κοινωνίας αφορούν σε τομείς όπως η αύξηση της παραγωγικότητας, η υποστήριξη του εκπαιδευτικού συστήματος, η προώθηση της απασχόλησης, τα δικαιώματα του πολίτη και η παροχή ίσων ευκαιριών σταδιοδρομίας, η αστική ανάπτυξη, η μείωση της μόλυνσης, η διατήρηση του περιβάλλοντος, οι τέχνες και ο πολιτισμός, η ιατρική περίθαλψη, καθώς και η βελτίωση του management σε μια κυβέρνηση, ο εκσυγχρονισμός και η αναδιοργάνωσή της (Frederick, 1992).

6.2 Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΕΚΕ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Στην αρχή της περασμένης δεκαετίας, άρχισε να διαμορφώνεται ένα νέο κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο, η παγκοσμιοποίηση, η οποία οδήγησε σε ταχύτατες αλλαγές ολόκληρο τον πλανήτη. Οι εξελίξεις στις παγκόσμιες τηλεπικοινωνίες, οι καταστροφικές συνέπειες στο περιβάλλον, η αυξανόμενη πίεση των καταναλωτών για ποιοτικότερα και φιλικότερα προς το περιβάλλον προϊόντα, η ενδυνάμωση του ρόλου των μη κυβερνητικών οργανισμών (ΜΚΟ) στην παγκόσμια κοινωνία, η σταδιακή αποδυνάμωση του παραδοσιακού

ρόλου του κράτους, αλλά και η ανάπτυξη της θεωρίας των «ενδιαφερόμενων μερών» (stakeholders) για την επιχειρηματική ηθική και την εταιρική διακυβέρνηση, όλα αυτά οδήγησαν στην εμφάνιση μιας νέας «επιχειρηματικής λογικής», της *Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης*.

6.3 ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ

Αρχικά, η έννοια της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης έχει την εσωτερική και την εξωτερική της διάσταση.

Η πρώτη αφορά το ενδοεπιχειρησιακό περιβάλλον και περιλαμβάνει κοινωνικά και περιβαλλοντικά υπεύθυνες πρακτικές, ο συνδυασμός των οποίων στόχο έχει τη βελτιωμένη ανταγωνιστικότητα.

Στις κοινωνικά υπεύθυνες πρακτικές συγκαταλέγονται:

- επενδύσεις στο ανθρώπινο κεφάλαιο με πολιτικές υπεύθυνων προσλήψεων, ίσων αμοιβών και παροχής μεριδίων και μετοχικού κεφαλαίου στους εργαζομένους, καθώς και μεγαλύτερη ποικιλομορφία του εργατικού δυναμικού με καταπολέμηση των διακρίσεων. Στόχος τους η απασχολησιμότητα και η εξασφάλιση της εργασίας, η μείωση της ανεργίας και η καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού.

- Η υγεία και η ασφάλεια των εργαζομένων με εθελοντικά συστήματα ελέγχου και σχέδια πιστοποίησης των συστημάτων διαχείρισης. Με κριτήρια την υγεία και την ασφάλεια, δημιουργήθηκαν γενικά συστήματα προμηθειών, που βασίζονται σε ομοιόμορφες απαιτήσεις αναφορικά με τα συστήματα κατάρτισης ή διαχείρισης, που εφαρμόζουν οι εργολάβοι στο θέμα της υγείας και της ασφάλειας στην εργασία. Για παράδειγμα, το σύστημα προμηθειών του ΙΚΑ της Δανίας παρέχει κατευθυντήριες γραμμές, που καθορίζουν τα προαπαιτούμενα στους διαγωνισμούς προσφορών για εταιρείες καθαρισμού. Επίσης, τα κριτήρια αυτά περιλαμβάνονται και στα ήδη υπάρχοντα συστήματα πιστοποίησης και επισήμανσης για προϊόντα και εξοπλισμό, όπως το σουηδικό σύστημα TCO Labeling Scheme, το οποίο αποτελεί εθελοντικό σήμα για την ασφάλεια του γραφειακού εξοπλισμού.

- Η διαχείριση της αλλαγής στο επιχειρησιακό περιβάλλον, η οποία πλέον ενθαρρύνει και την ανάμιξη όλων των ενδιαφερόμενων μερών μέσω

της ενημέρωσης και των διαβουλεύσεων. Η αναδιάρθρωση με τρόπο κοινωνικά υπεύθυνο σημαίνει ότι εξισορροπούνται και λαμβάνονται υπόψη τα συμφέροντα και οι ανησυχίες όλων εκείνων που θίγονται από τις αλλαγές και τις αποφάσεις. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, το φαινόμενο αυτό, που συνήθως εμφανίζεται ως περικοπή στο προσωπικό ή το κλείσιμο κάποιας εργοστασιακής εγκατάστασης, είναι εμφανές σε πολλούς κλάδους, όπως στις βιομηχανίες του χάλυβα, του άνθρακα και των ναυπηγείων. Μέσω της ΕΚΕ οι εταιρείες αναλαμβάνουν το μερίδιο ευθύνης που τους αναλογεί, έτσι ώστε να εξασφαλίσουν την απασχολησιμότητα του προσωπικού τους.

Στις περιβαλλοντικά υπεύθυνες πρακτικές εμπεριέχονται πρακτικές και πολιτικές που επιδιώκουν τη μείωση της κατανάλωσης πόρων ή των ρυπογόνων εκπομπών και των αποβλήτων με στόχο να μειωθεί ο περιβαλλοντικός αντίκτυπος. Στον τομέα αυτό, οι περιβαλλοντικές επενδύσεις αναγνωρίζονται ουσιαστικά ως «ευκαιρίες διπλού κέρδους», τόσο για την επιχείρηση όσο και για το περιβάλλον.

Παραδείγματα αποτελούν η Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων, μια προσέγγιση που επιτρέπει στις δημόσιες αρχές να εργαστούν με επιχειρήσεις καθώς λαμβάνει υπόψη τον αντίκτυπο των προϊόντων σε όλες τις φάσεις του κύκλου ζωής τους (εισαγωγή, ανάπτυξη, ωριμότητα, παρακμή) και καλεί επιχειρήσεις και άλλους παράγοντες σε διάλογο για την εξεύρεση της προσέγγισης με την καλύτερη σχέση κόστους - οφέλους, έχοντας ως συνέπεια τη δημιουργία ενός ισχυρού πλαισίου για την εταιρική κοινωνική ευθύνη. Επίσης, το EMAS, ISO19000, ISO 14000, ένα κοινοτικό σχέδιο διαχείρισης και ελέγχου στον τομέα του περιβάλλοντος, το οποίο ενθαρρύνει τις επιχειρήσεις να δημιουργήσουν οικειοθελώς συστήματα διαχείρισης και ελέγχου που προωθούν συνεχώς βελτιώσεις σε περιβαλλοντικές επιδόσεις. Η περιβαλλοντική δήλωση είναι δημόσια και επικυρώνεται από διαπιστευμένους περιβαλλοντικούς επαληθευτές.

Ως προς τη δεύτερη διάσταση (εξωτερική), η κοινωνική ευθύνη της επιχείρησης εκτείνεται πέρα από την εταιρεία προς την τοπική κοινότητα και αφορά ένα ευρύ σύνολο ενδιαφερόμενων μερών, όπως οι μέτοχοι, οι επιχειρηματικοί εταίροι (προμηθευτές, πελάτες, καταναλωτές, εργολάβοι), οι δημόσιες αρχές και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις, οι οποίες εκπροσωπούν τις τοπικές κοινότητες ή ασχολούνται με το περιβάλλον.

Η ΕΚΕ αφορά την ένταξη των επιχειρήσεων στο τοπικό τους περιβάλλον. Ο τρόπος, με τον οποίο συνεισφέρουν σε αυτό είναι μέσω προσφοράς θέσεων εργασίας, μισθών και κοινωνικών παροχών. Οι ίδιες συμμετέχουν σε κοινοτικά προβλήματα, υποστηρίζουν φιλανθρωπικές εκδηλώσεις, χρηματοδοτούν πολιτιστικές και αθλητικές εκδηλώσεις. Επίσης, η ύπαρξη αλληλεπίδρασης με το τοπικό φυσικό περιβάλλον τις οδηγεί σε μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση ως προς την προστασία του, εφόσον ένα καθαρότερο περιβάλλον μπορεί να διευκολύνει την παραγωγική διαδικασία ή να προσελκύσει περισσότερο εργατικό δυναμικό.

Μέσα από τη στενή συνεργασία με τους επιχειρηματικούς εταίρους τους, οι εταιρείες μπορούν να μειώσουν την πολυπλοκότητα και τις δαπάνες, ενώ αυξάνουν την ποιότητα. Η οικοδόμηση τέτοιων σχέσεων οδηγεί μακροχρόνια σε δίκαιες τιμές, όρους και προσδοκίες, όπως και ποιότητα, αξιόπιστη παράδοση ή εκτέλεση. Η ΕΚΕ εμφανίζεται σε επιχειρησιακές πρωτοβουλίες στην περιοχή εγκατάστασης, με το ενδιαφέρον της επιχείρησης να εστιάζεται στην ΕΚΕ των προμηθευτών της ή στη διάδοση της ΕΚΕ σε μικρότερες ή νέες καινοτόμες εταιρείες τοπικής εμβέλειας (μέσω επενδύσεων εταιρικού κεφαλαίου – venture capital).

Τέλος, ως μέρος της ΕΚΕ, οι επιχειρήσεις πρέπει να προσφέρουν προϊόντα και υπηρεσίες που οι καταναλωτές έχουν ανάγκη με τρόπο αποτελεσματικό, δεοντολογικό και φιλικό προς το περιβάλλον. Οι σχέσεις διαρκείας με τους πελάτες οδηγούν σε πιο προσοδοφόρες επιχειρήσεις. Ένα σημαντικό παράδειγμα ΕΚΕ αποτελεί η αρχή του σχεδιασμού για όλους, ακόμη και για καταναλωτές με μειονεξίες.

Η εξωτερική διάσταση της ΕΚΕ εκδηλώνεται και στη συνεργασία της επιχείρησης με μη κυβερνητικούς οργανισμούς, συνδικαλιστικά σωματεία και δημόσιες αρχές σε θέματα ζωτικής σημασίας, όπως ο σεβασμός των ανθρωπίνων και εργασιακών δικαιωμάτων στις διεθνείς δραστηριότητες και στις παγκόσμιες αλυσίδες εφοδιασμού.

Από τη μία, υπάρχουν οι εθνικοί, κοινοτικοί, διεθνείς νόμοι και δεσμευτικοί κανόνες, οι οποίοι εξασφαλίζουν τα ελάχιστα πρότυπα που ισχύουν για όλους. Από την άλλη, υπάρχουν οι εθελοντικοί κώδικες συμπεριφοράς, που αποτελούν εθελοντικές πρωτοβουλίες για τη συμπλήρωση και την προώθηση των διεθνών εργασιακών προτύπων για

όσους τα υιοθετούν, όπως συμβαίνει σε διάφορους παραγωγικούς κλάδους (υφαντουργίας, ένδυσης, εμπορίου). Η αποτελεσματικότητα των δεύτερων εξαρτάται από τη σωστή εφαρμογή και την επαλήθευσή τους και πρέπει να βασίζονται στις συμβάσεις του ΔΟΕ (Δήλωση για τις Θεμελιώδεις Αρχές και τα Δικαιώματα στη Εργασία) και του ΟΟΣΑ (Κατευθυντήριες Γραμμές για τις Πολυεθνικές Επιχειρήσεις). Η επαλήθευση πρέπει να διεξάγεται με βάση καθορισμένα πρότυπα, που να ισχύουν για τις οργανώσεις και τα άτομα, που αναλαμβάνουν τον «κοινωνικό έλεγχο». Στην εποπτεία είναι απαραίτητη η συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων παραγόντων, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η αξιοπιστία και η διαφάνεια των κωδικών συμπεριφοράς.

6.4 ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ

Σύμφωνα με το European Commission, Directorate - General for Employment & Social Affairs Το εντεινόμενο ενδιαφέρον των κυβερνήσεων, του κοινωνικού συνόλου και του επιχειρηματικού κόσμου για την ιδέα της ΕΚΕ είχε ως συνέπεια μια σημαντική αύξηση στον αριθμό εργαλείων για τη διαχείριση, τη μέτρηση, την επικοινωνία (δηλαδή τη διαβίβαση προς τους τρίτους) και την επιβράβευση των επιδόσεων σχετικά με την εταιρική κοινωνική ευθύνη. Αυτά τα όργανα της ΕΚΕ κυμαίνονται από γενικές κατευθυντήριες γραμμές και κώδικες συμπεριφοράς, που θέτουν φιλόδοξες αρχές ΕΚΕ, μέχρι πολύπλοκα συστήματα διαχείρισης, ελεγκτικά και επικοινωνιακά εργαλεία ή μεθοδολογίες εξέτασης (φιλτραρίσματος - screening) των επενδύσεων. Όλα αυτά παίζουν βασικό ρόλο στο να προσφέρουν καθοδήγηση για βιώσιμη λειτουργία, για σωστή διαχείριση της ποιότητας των διαδικασιών, των συστημάτων και των πρακτικών με απώτερο στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη.

6.5 ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ

Περιλαμβάνει κώδικες συμπεριφοράς, πρότυπα διαχείρισης και αναφοράς, τα οποία βοηθούν τις επιχειρήσεις να ενσωματώσουν αξίες ΕΚΕ στη στρατηγική και τις επιχειρηματικές λειτουργίες προσφέροντας αρχές,

σύνολα διαδικασιών, βήματα εφαρμογών, δείκτες και μεθόδους μέτρησης, αξιολόγησης και αναφοράς.

Οι **κώδικες συμπεριφοράς** είναι καινοτομικά και σημαντικά εργαλεία για την προώθηση των θεμελιωδών ανθρωπίνων, εργασιακών και περιβαλλοντικών δικαιωμάτων, καθώς και πρακτικών ενάντια στη διαφθορά, ιδίως σε χώρες, όπου οι κυβερνήσεις αποτυγχάνουν να ενισχύσουν τέτοιου είδους πρότυπα. Αποτελούν επίσημη δήλωση αξιών και επιχειρηματικών πρακτικών μιας επιχείρησης, αποτυπώνουν δηλώσεις ελάχιστων προδιαγραφών και μια υπόσχεση της επιχείρησης να τις τηρεί και να απαιτεί από τους αναδόχους, εργολάβους, υπεργολάβους, προμηθευτές και δικαιούχους να τις τηρούν και οι ίδιοι.

Σχετικά παραδείγματα αποτελούν:

Ø **Διακυβερνητικές Αρχές**

- ΔΟΕ - Τριμερής Διακήρυξη των Αρχών αναφορικά με τις Πολυεθνικές Επιχειρήσεις και την Κοινωνική Πολιτική ("Tripartite declaration of principles concerning multinational enterprises and social policy")

- ΔΟΕ – Διακήρυξη των Θεμελιωδών Αρχών και Δικαιωμάτων στην Εργασία (ILO "Declaration on fundamental principles and rights at work")

- ΟΟΣΑ – Κατευθυντήριες Γραμμές για τις Πολυεθνικές Επιχειρήσεις (OECD "Guidelines for multinational enterprises" (MNEs))

- ΟΗΕ – Προσχέδιο Κατευθυντήριων Γραμμών για Εταιρείες (UN "Draft guidelines for companies")

Ø **Πολυμερείς Κώδικες Συμπεριφοράς**

- Πρωτοβουλία για το Ηθικό Εμπόριο (Ethical Trading Initiative)

- Εθελοντικές Αρχές για την Ασφάλεια και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στον κλάδο των Εξαγωγών (Voluntary principles on security and human rights for the extractives sector).

Ø **Μοντέλα Κωδικών Συμπεριφοράς διαμορφωμένα από ΜΚΟ, εργατικά σωματεία και άλλους οργανισμούς**

- Διεθνής Αμνηστία - Αρχές Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για τις Επιχειρήσεις (Amnesty International human rights principles for companies)

- ΟΗΕ - Οικουμενικό Σύμφωνο (UN global compact)

Τα **πρότυπα διαχείρισης** αποτελούν ένα σύνολο πλαισίων, διαδικασιών και πρακτικών για την ποιότητα, το περιβάλλον, την υγεία και την ασφάλεια, καθώς και τον ίδιο το χώρο εργασίας. Είναι εσωτερικά εργαλεία για τις επιχειρήσεις και τους οργανισμούς, που διευκολύνουν την ενσωμάτωση της ΕΚΕ στις δραστηριότητές τους σε καθημερινή βάση. Υπάρχουν τα πρότυπα, που εστιάζουν στις διαδικασίες και τα πρότυπα, που αφορούν τη μέτρηση των επιδόσεων και τις αναφορές. Ιδιαίτερα τα διαχειριστικά συστήματα παρέχουν μοντέλα και προδιαγραφές για τον τρόπο διοίκησης μιας διαδικασίας ή μιας δραστηριότητας. Συνήθως, μεγάλες εταιρείες αναλαμβάνουν την υιοθέτησή τους. Τα παραπάνω εργαλεία βελτιώνουν το στρατηγικό management και την αξιοπιστία της επιχείρησης.

Παραδείγματα προτύπων διαχείρισης:

Πρότυπα για το χώρο εργασίας

- Social Accountability (SA 8000) (για τις εργασιακές συνθήκες)
- ILO-OSH 2001 —ΔΟΕ -«Κατευθυντήριες Γραμμές για την ασφάλεια της εργασίας και τη διαχείριση της υγείας» (ILO "Guide lines on occupational safety and health management")
- OHSAS 18001 (αφορά την υγεία στο χώρο της εργασίας και την ασφάλεια)

Πρότυπα διαχείρισης ποιότητας

- ISO 9000 (International Organization of Standardization)
- EFQM (European Foundation for Quality Management) – μοντέλο για την επίτευξη επιχειρησιακής υπεροχής.
- AA (Account Ability)1000 - πλαίσιο που προήλθε από την ανάμιξη και των ενδιαφερόμενων μερών
- ISOCRMSS (Πρότυπα για διαχειριστικά συστήματα εταιρικής ευθύνης του ISO). **Πρότυπα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης**
- EMAS (Eco-management and audit scheme) - εθελοντικό πρόγραμμα, για την εισαγωγή του οποίου υπεύθυνη είναι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.
- ISO 14000

Οι **εκθέσεις** είναι έγγραφα, με τα οποία ανακοινώνονται τα αποτελέσματα των αξιολόγησης των κοινωνικών συνεπειών μιας πολιτικής ΕΚΕ. Η απαίτηση για μεγαλύτερη διαφάνεια και κοινωνική αναφορά από την πλευρά των επιχειρήσεων έχει οδηγήσει μια πρόσφατη αύξηση του

ενδιαφέροντος για την υποβολή εκθέσεων βιωσιμότητας, οι οποίες καλύπτουν ζητήματα οικονομικά, κοινωνικά και οικολογικά. Το νόημα των εκθέσεων αυτών υφίσταται από τη δεκαετία του '70, ως συμπλήρωμα του ετήσιου απολογισμού. Ουσιαστικά, όμως, στις μέρες μας, με την αναγνώριση της σημασίας της «τριπλής βασικής αρχής» για τη βιώσιμη ανάπτυξη, κοινωνικά, ηθικά και περιβαλλοντικά θέματα προστέθηκαν στις εκθέσεις. Σε αντίθεση με τις οικονομικές εκθέσεις, οι αναφορές βιωσιμότητας περιλαμβάνουν ένα σύνολο ποιοτικών πληροφοριών, των οποίων η μέτρηση καθίσταται δύσκολη, ιδιαίτερα στην περίπτωση κοινωνικών δεικτών, οι οποίοι βρίσκονται σε πειραματικό στάδιο ακόμη.

Ως προς την έννοια της «τριπλής βασικής αρχής» (triple bottom line) θα πρέπει να τονιστεί ότι αποτελεί την ιδέα, με βάση την οποία η συνολική επίδοση μιας επιχείρησης μετρείται με βάση τη συνδυασμένη συνεισφορά της στην οικονομική ευημερία, την περιβαλλοντική ποιότητα και το κοινωνικό κεφάλαιο. Η ίδια η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει δώσει ιδιαίτερη βαρύτητα στο θέμα αυτό. Στην κοινοποίησή της με θέμα: «Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη» ("Communication on the EU strategy for Sustainable Development" - COM (2001)264) κάλεσε τις εισηγμένες στο χρηματιστήριο επιχειρήσεις, που διαθέτουν τουλάχιστον 500 άτομα προσωπικό, να εισάγουν την «τριπλή βασική αρχή» στις ετήσιες λογιστικές τους καταστάσεις, έτσι ώστε οι μέτοχοι να μπορούν να μετρούν και να αξιολογούν την απόδοση της εταιρείας με βάση οικονομικά, αλλά και κοινωνικά και οικολογικά κριτήρια.

Κάποια χαρακτηριστικά παραδείγματα πρωτοβουλιών στον τομέα αυτό αποτελούν:

- Global Reporting Initiative (GRI) με τις Κατευθυντήριες Γραμμές για Αναφορά (2002), οι οποίες περιελάμβαναν αρχές αναφοράς, περιεχόμενο αναφορών, καθώς και δείκτες για την απόδοση.

- AA 1000s – Account Ability - Πρότυπο επικύρωσης αποτελεσμάτων (assurance) από το Ινστιτούτο Κοινωνικής και Ηθικής Αναφοράς (Institute of Social and Ethical Accountability).

6.6 ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ

Στα πλαίσια της κοινωνικά υπεύθυνης κατανάλωσης χρησιμοποιούνται τα κοινωνικά και περιβαλλοντικά σήματα. Με τους όρους αυτούς περιγράφονται εργαλεία βασισμένα στην αγορά, που απευθύνονται κυρίως στους καταναλωτές και πιστοποιούν το γεγονός ότι η παραγωγή ενός συγκεκριμένου προϊόντος και οι εμπορικές συναλλαγές και διαδικασίες, που ακολουθούνται στη συνέχεια, έχουν σεβαστεί ένα δεδομένο σύνολο κριτηρίων και προτύπων. Άλλωστε, οι καταναλωτές σήμερα ενδιαφέρονται για ζητήματα διασφάλισης του περιβάλλοντος, προστασίας της υγιεινής και της ασφάλειας στο χώρο εργασίας, καθώς και για το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδίως για την παιδική και την καταναγκαστική εργασία. Γενικά, τα σήματα αποτελούν ένα τρόπο μετατροπής της ανησυχίας σε θετική δράση και προσανατολισμό της καταναλωτικής συμπεριφοράς προς κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς τομείς.

Στη σύγχρονη, παγκοσμιοποιημένη οικονομία, κυριαρχούν οι όροι «δίκαιο εμπόριο» και «ηθικό εμπόριο». Η πρώτη έννοια αναφέρεται σε δίκαιες διαδικασίες, που στοχεύουν στην υποστήριξη περιθωριοποιημένων παραγωγών σε κλάδους αγροτικούς και χειροτεχνίας, σε αναπτυσσόμενες χώρες. Οι στόχοι αυτοί, οι οποίοι είναι αναπτυξιακοί, επιτυγχάνονται μέσω της βελτίωσης της δυνατότητας πρόσβασης στην αγορά, διασφαλίζοντας δίκαιες τιμές στις διαπραγματεύσεις και σταθερότητα στην πρόσοδο, παρέχοντας άμεσες καταβολές ή προπληρωμή. Η δεύτερη έννοια αφορά δραστηριότητες από τις εταιρείες με στόχο την ανάδειξη των ηθικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών τους ευθυνών, καθώς και την προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των αξιοπρεπών συνθηκών εργασίας στις παγκόσμιες αλυσίδες εφοδιασμού και παραγωγής των προϊόντων.

Παραδείγματα αποτελούν τα εξής:

■ Οργανισμοί

1. FLO International (Fair –Trade Labeling Organizations) - διεθνούς κύρους οργανισμός που θέτει πρότυπα και πιστοποίηση σχετικά με το δίκαιο εμπόριο.

2. IFAT (International Federation for Alternative Trade) - δίκτυο οργανισμών, που έχει ως στόχο την παροχή ευκαιριών, πληροφόρησης και τεχνικής υποστήριξης και βελτίωσης της δυνατότητας πρόσβασης στις αγορές.

3. EFTA (European Fair Trade Association) - ένωση εισαγωγέων με σκοπό τις πιο αποτελεσματικές εισαγωγές σε επίπεδο δίκαιου εμπορίου, προώθηση της συνεργασίας και της πληροφόρησης, αφύπνιση της κοινής γνώμης και όσων λαμβάνουν αποφάσεις.

■ Κοινωνικά Σήματα

1. Belgium Social Label - νομοθετικό πλαίσιο της βελγικής κυβέρνησης το 2001 που έδινε το δικαίωμα σε επιχειρήσεις να αποκτούν ένα σήμα, το οποίο χορηγείται σε προϊόντα που ολόκληρη η αλυσίδα της παραγωγής τους είναι συμβατή με τους κανόνες συμπεριφοράς του Διεθνούς Οργανισμού Εργασίας.

2. Rugmark Label - αφορά την παραγωγή χαλιών στην περιοχή της Ινδίας και στοχεύει στην εξάλειψη της παιδικής εργασίας. Οι συμμετέχοντες συμφωνούν στην απαγόρευση της παιδικής εργασίας και στο να επιτρέπουν μη ανακοινωθέντες ελέγχους στα εργοστάσιά τους.

3. Flower Label Program - στοχεύει στη διασφάλιση δίκαιων εργασιακών και περιβαλλοντικών συνθηκών στον κλάδο του εμπορίου λουλουδιών, όπως ο σεβασμός των αρχών του ILO και η μη χρησιμοποίηση τοξικών φυτοφαρμάκων και χημικών.

■ Περιβαλλοντικά Σήματα

1. EU ecolabel - εθελοντικό πρόγραμμα, που ξεκίνησε το 1992, για την ενθάρρυνση της παραγωγής και κατανάλωσης «πράσινων» προϊόντων σε ευρωπαϊκή κλίμακα. Χορηγείται σε προϊόντα με το μικρότερο περιβαλλοντικό αντίκτυπο, που συμμορφώνονται με τα καθιερωμένα πρότυπα. Τα οικολογικά αυτά πρότυπα καθορίζονται από μια επιτροπή (EU ECO-LABELING BOARD) και λαμβάνουν υπόψη τους όλες τις φάσεις της «ζωής» ενός προϊόντος, από την παραγωγή και τη χρήση του μέχρι και την απόρριψή του.

2. FORESTSTEWARDSHIPCOUNCIL - ο διεθνής μη κερδοσκοπικός οργανισμός έχει εισάγει ένα παγκόσμιο πρόγραμμα, το οποίο αφορά δασικά προϊόντα και παρέχει μια αξιόπιστη εγγύηση ότι το προϊόν προέρχεται από ένα δάσος, του οποίου η διαχείριση εκτιμάται και πιστοποιείται σύμφωνα με τα συμφωνηθέντα κοινωνικά, οικονομικά και περιβαλλοντικά πρότυπα.

3. PANEUROPEANFORESTRYCERTIFICATION - μια εθελοντική πρωτοβουλία του ιδιωτικού τομέα, η οποία θέτει ως στόχο την προώθηση της βιώσιμης διαχείρισης των δασών σε τοπικό και εθνικό επίπεδο.

6.7 ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΠΕΝΔΥΣΗ

Μέσω της κοινωνικά υπεύθυνης επένδυσης (socially responsible investment - SRI) απεικονίζονται ποικίλες προσεγγίσεις, προϊόντα και εργαλεία που προσφέρονται στους ευαισθητοποιημένους ως προς την κοινωνική υπευθυνότητα επενδυτές. Η κοινωνικά υπεύθυνη επένδυση έχει αποκτήσει μεγάλη απήχηση στους συμβατικούς επενδυτές, διότι συνδυάζει τους αντικειμενικούς χρηματοοικονομικούς στόχους τους με τις ανησυχίες τους σχετικά με ηθικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά ζητήματα. Με τον τρόπο αυτό, αντιπροσωπεύει ένα ισχυρό μέσο για την αλλαγή της επιχειρησιακής συμπεριφοράς, μεταφράζοντας τις αξίες σε θετική δράση και σε προώθηση κοινωνικών και περιβαλλοντικών διαδικασιών και πρακτικών.

Η επένδυση για κοινωνικούς σκοπούς αποτελεί υποστήριξη ενός συγκεκριμένου σκοπού ή δραστηριότητας και χρηματοδότησής τους μέσω επενδύσεων. Σε αντίθεση με τις δωρεές, οι επενδυτές για κοινωνικούς σκοπούς ενδιαφέρονται για την επιστροφή της αρχικής επένδυσης είτε μέσω ανταπόδοσης (για δάνεια) είτε μέσω μετοχών.

Σε αυτού του είδους την επένδυση μπορούν να εμπλακούν είτε μεμονωμένοι επενδυτές, οι οποίοι ενδιαφέρονται για ιδιωτικές τοποθετήσεις κεφαλαίων είτε θεσμικοί επενδυτές για επενδύσεις μέσα σε ένα πλαίσιο, το οποίο διαμορφώνεται από ιδρύματα και οργανισμούς, όπως συνταξιοδοτικά ταμεία, τράπεζες και ασφαλιστικές εταιρείες και επιχειρήσεις διαχείρισης στοιχείων ενεργητικού (assetmanagement). Υπάρχουν οι εξής τρόποι για τους θεσμικούς επενδυτές να ακολουθούν τις κοινωνικές και οικολογικές τους αξίες:

■ Μέσω του «φιλτραρίσματος» (screening), που αφορά τη συμπερίληψη ή τον αποκλεισμό μετοχών σε επενδυτικά χαρτοφυλάκια, βασισμένη σε ηθικά, κοινωνικά ή οικολογικά κριτήρια. Αυτό μπορεί να υλοποιηθεί είτε αποκλείοντας επιχειρήσεις που ασχολούνται, για παράδειγμα με την παραγωγή όπλων ή πυρηνικών, είτε επιλέγοντας εταιρείες με βάση την αξιολόγηση της κοινωνικής και περιβαλλοντικής τους επίδοσης.

■ Μέσω του ακτιβισμού ή της ανάμιξης των μετόχων, όπου στην περίπτωση αυτή, οι επενδυτές, χρησιμοποιώντας την ιδιότητά του μετόχου υποστηρίζουν τις κοινωνικές και περιβαλλοντικές τους ανησυχίες και αναζητούν τρόπους να επηρεάσουν τη συμπεριφορά της επιχείρησης μέσω διαβουλεύσεων με τη διοίκηση της εταιρείας, μέσω ψηφισμάτων στις ετήσιες συνελεύσεις των μετόχων ή μέσω της αποεπένδυσης.

■ Μέσω της επένδυσης σε μη συμβατικά χρηματοοικονομικά ιδρύματα (τράπεζες που στοχεύουν σε ανάπτυξη των τοπικών κοινοτήτων και άλλοι πιστωτικοί οργανισμοί), τα οποία προσφέρουν δανεισμό με χαμηλό επιτόκιο σε άτομα που εναλλακτικά δεν θα ήταν δυνατό να έχουν πρόσβαση σε κεφάλαια. Στην περίπτωση αυτή η οικονομική απόδοση είναι μικρότερη από την «κοινωνική» για τους επενδυτές (cause – relate divestment).

Προϊόντα που χαρακτηρίζουν την κοινωνικά υπεύθυνη επένδυση (SRI) αποτελούν τα εξής:

■ Αμοιβαία κεφάλαια που χρησιμοποιούν οικολογικά, κοινωνικά και ηθικά «φίλτρα» για την επιλογή χαρτοφυλακίου (Green, Social and Ethical Funds).

■ Ολοένα και περισσότερα συνταξιοδοτικά ταμεία επενδύουν μέρος των χρημάτων τους σύμφωνα με κοινωνικά κριτήρια.

■ Έχουν σχεδιαστεί ποικίλοι δείκτες βιωσιμότητας και ηθικής επένδυσης και έχουν εισαχθεί στις κεφαλαιαγορές. Αντανακλούν και δημιουργούν πρότυπα και σημεία αναφοράς (προτυποποίηση - benchmarks) για τις αποδόσεις που παρουσιάζουν οι μετοχές κοινωνικά υπεύθυνων επιχειρήσεων, οι οποίες προσπαθούν να γίνουν πιο βιώσιμες. Η χρησιμότητα των εν λόγω δεικτών έγκειται στη κατανόηση της σχέσης ανάμεσα στην κοινωνικά υπεύθυνη επένδυση και τη χρηματοοικονομική απόδοση και με αυτό τον τρόπο να οδηγήσουν σε προσέλκυση κεφαλαίων. Χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιων δεικτών αποτελούν οι Dow Jones Sustainability Index, FTSE 4 GOOD, Domini 400 Social Index και Ethibel Sustainability Index.

■ Διαδικασίες δημοσίευσης – Listing Process. Όταν οι επιχειρήσεις επιθυμούν μέσω δημόσιας εγγραφής να αντλήσουν κεφάλαια από τις χρηματιστηριακές αγορές, θα πρέπει να εκδώσουν έγγραφα, όπως ενημερωτικά φυλλάδια και επιχειρηματικά σχέδια που θα δίνουν στους επενδυτές την ικανότητα να εκτιμήσουν την επιχείρηση, στην οποία επιθυμούν να επενδύσουν. Αυτή η διαδικασία αποκάλυψης είναι ουσιώδης για τη δίκαιη και αποτελεσματική λειτουργία των χρηματοοικονομικών αγορών και κυβερνάται από εκτενή νομοθεσία με σκοπό τη διασφάλιση του ότι οι εκθέσεις των επιχειρήσεων περιέχουν όλες τις απαραίτητες πληροφορίες που χρειάζονται οι επενδυτές για να αναγνωρίσουν τους κινδύνους που σχετίζονται με την επιχείρηση, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών και περιβαλλοντικών οπτικών.

Διαδικασίες δημοσίευσης έχουν τεθεί σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Συγκεκριμένα, έχει υιοθετηθεί Οδηγία της Ε.Ε, τον Ιούλιο του 2003, η οποία θέτει πλαίσιο για την προτυποποίηση της πληροφόρησης που πρέπει να αποκαλύπτεται, αλλά δεν υπάρχει αναφορά για την αποκάλυψη πληροφόρησης σχετικά με κοινωνικά και περιβαλλοντικά ζητήματα.

Η κοινωνικά υπεύθυνη επένδυση έχει αναδειχτεί σε αναδυόμενη αγορά με πολλά εξειδικευμένα γραφεία διερεύνησης και αξιολόγησης επενδύσεων από μη οικονομικούς αναλυτές, καθώς και εργαλεία και πρότυπα πολυάριθμα και διαφορετικού περιεχομένου. Για το λόγο αυτό, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκφράζει την ανάγκη για τυποποίηση και εναρμόνιση των προτύπων και διαφάνεια των χρησιμοποιούμενων εργαλείων. Για συνεισφέρουν οι κοινωνικά υπεύθυνες επενδύσεις στην ενίσχυση της ΕΚΕ πρέπει να αναπτυχθούν από οργανισμούς αξιολόγησης φερεγγυότητας (ανεξάρτητοι σύμβουλοι) ή από τα τμήματα SRI των τραπεζών επενδύσεων κριτήρια και δείκτες, οι οποίοι να προσδιορίζουν τους παράγοντες ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος και επιχειρηματικής επιτυχίας των κοινωνικά υπεύθυνων επιχειρήσεων. Επίσης, προτείνεται η δημιουργία του πολυμερούς φόρουμ για την ΕΚΕ (το οποίο συστάθηκε το 2004) με σκοπό την προώθηση της διαφάνειας και της σύγκλισης των πρακτικών και των εργαλείων της ΕΚΕ.

Συμπερασματικά, από την ενότητα αυτή προκύπτει ότι η ΕΚΕ ως έννοια αρχικά συσχετίστηκε με τις έννοιες της αγαθοεργίας και της εταιρικής φιλανθρωπίας, καθώς και με την αρχή της διαχείρισης. Μέσα από διεθνείς, εθνικές και εταιρικές πρωτοβουλίες, συμβάσεις, νόρμες και κώδικες

συμπεριφοράς, η εταιρική κοινωνική ευθύνη απέκτησε τη σύγχρονή της μορφή, η οποία περιλαμβάνει την εσωτερική (κοινωνικά και περιβαλλοντικά υπεύθυνες πρακτικές) και εξωτερική διάσταση (αλληλεπίδραση με τοπική κοινωνία, επιχειρηματικούς εταίρους, δημόσιες αρχές, μη κυβερνητικούς οργανισμούς). Τομείς δραστηριοποίησης της επιχείρησης με βάση την ΕΚΕ αποτελούν η κοινωνικά υπεύθυνη διαχείριση (κώδικες συμπεριφοράς, πρότυπα διαχείρισης, εκθέσεις), κατανάλωση (ηθικό και δίκαιο εμπόριο, περιβαλλοντικά και κοινωνικά σήματα) και επένδυση (αμοιβαία κεφάλαια, επενδύσεις συνταξιοδοτικών ταμείων, διαδικασίες δημοσίευσης και δείκτες βιωσιμότητας με κοινωνικά και οικολογικά κριτήρια).

6.8 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ

Την τελευταία δεκαετία σημαντικοί παράγοντες έδωσαν ώθηση στο ζήτημα της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης και διαμόρφωσαν τον προσανατολισμό της. Στην ενότητα αυτή, παρουσιάζονται οι προσδιοριστικοί παράγοντες που έχουν ωθήσει την εταιρική κοινωνική ευθύνη στο προσκήνιο των εξελίξεων. Επίσης, παρατίθενται τα οφέλη, που αποκομίζουν οι επιχειρήσεις από την ενσωμάτωσή της στη στρατηγική τους, καθώς και η σχέση της με τη βιώσιμη ανάπτυξη, που αφορά τη σύγχρονη κοινωνία. Τέλος, η εταιρική κοινωνική ευθύνη έχει γίνει αντικείμενο κριτικής, εφόσον η υιοθέτησή της συνοδεύεται από κόστος.

6.9 ΤΙ ΩΘΕΙ ΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΝΑ ΠΡΟΒΟΥΝ ΣΕ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΣΤΙΣ ΜΕΡΕΣ ΜΑΣ;

Σύμφωνα με το Key Developments of Overview of CSR ο αυξανόμενος ακτιβισμός από την πλευρά των ενδιαφερόμενων μερών (stakeholders) και η πιο επιτηδευμένη και απαιτητική τους ανάμιξη. Εταιρικά λογιστικά σκάνδαλα εστίασαν το ενδιαφέρον της δέσμευσης των επιχειρήσεων σε μια πιο ηθική και κοινωνικά υπεύθυνη συμπεριφορά, ενώ η κοινή γνώμη και τα λοιπά

ενδιαφερόμενα μέρη αναμένουν περισσότερα πλέον από τις εταιρείες. Η ανάληψη δράσης τέτοιων ομάδων έναντι επιχειρησιακών πρακτικών πραγματοποιείται με τη μορφή δημοσίων διαδηλώσεων, δημοσίων αποκαλύψεων σκανδάλων, μπουϊκοτάζ, ψηφισμάτων των μετόχων, καθώς και «επιθέσεις» στους δικτυακούς τόπους των εν λόγω επιχειρήσεων. Από την πλευρά των επιχειρήσεων, έχει ξεπεραστεί το ζήτημα του εάν θα δεχτούν τη συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών και έχει μετατεθεί το ενδιαφέρον στο πώς θα αναμιχθούν. Γίνεται προσπάθεια διαλόγου ανάμεσα σε εταιρείες και συμμετέχοντες (stakeholders) και ορθολογικής οργάνωσης της όλης διαδικασίας.

Νέα εθελοντικά πρότυπα ΕΚΕ και εργαλεία μέτρησης της επίδοσης συνεχίζουν αναδύονται, προσθέτοντας όμως περισσότερη πολυπλοκότητα στο τοπίο. Σε αυτόν το μεγάλο κύμα έχουν συμβάλει σε μεγάλο βαθμό τα πρόσφατα επιχειρησιακά σκάνδαλα στην Αμερική. Ταυτόχρονα, κατά γενική ομολογία, είναι αισθητή η ανάγκη για ενοποίηση και βελτίωση για όλα αυτά τα εθελοντικά πρότυπα. Επιπλέον, η ΕΚΕ χαρακτηρίζεται ως μια επέκταση των ορίων της εταιρικής αναφοράς (corporate accountability). Οι stakeholders ολοένα και περισσότερο καθιστούν υπεύθυνες τις επιχειρήσεις για πρακτικές των συνεργατών τους σε ολόκληρη την αλυσίδα εφοδιασμού με επίκεντρο τις δραστηριότητες των προμηθευτών σχετικά με τη διαχείριση του οικοσυστήματος, των εργασιακών συνθηκών και το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Οι επιχειρήσεις έχουν να αντιμετωπίσουν τα αυξανόμενα αιτήματα για διαφάνεια και επιπλέον καθίσταται απαραίτητο να μετρούν, να αξιολογούν, να αναφέρονται και να προσπαθούν να βελτιώνουν την οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική τους επίδοση. Από αυτές αναμένεται να παρέχουν πληροφορίες για τον αντίκτυπο των δραστηριοτήτων τους και να προωθούν το διάλογο με τα ενδιαφερόμενα μέρη σε θέματα που τα αφορούν. Οι επιχειρήσεις - ηγέτες αναζητούν ποικίλους τύπους εξωτερικού ελέγχου και επαλήθευσης ως ένα μέσο επαύξησης της αξιοπιστίας σχετικά με τη διαφάνεια και τους τρόπους αναφοράς. Τα ενδιαφερόμενα μέρη, επίσης, απαιτούν να γνωρίζουν τους τρόπους με τους οποίους οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν την ισχύ τους για να επηρεάσουν τη δημόσια πολιτική και αν αυτοί είναι συμβατοί με τους κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς στόχους που

έχουν θέσει και ανακοινώσει. Ως μέρος αυτού του γενικότερου αιτήματος για αποκάλυψη, πολλές είναι οι εταιρείες που περικλείουν λεπτομερή πληροφόρηση αναφορικά με τις κοινωνικές και περιβαλλοντικές τους δραστηριότητες - ακόμη και όταν είναι αρνητικές - σε ετήσιους απολογισμούς και στις επίσημες ιστοσελίδες τους.

Από την πλευρά των κυβερνήσεων υπάρχει αυξανόμενο ενδιαφέρον και ανάληψη δράσης. Ειδικότερα, στην Ευρώπη η ΕΚΕ αποτελεί δεσπόζον ζήτημα τόσο για την επιχειρησιακή όσο και για την πολιτική ημερήσια διάταξη. Ο δημόσιος τομέας έχει αναπτύξει σημαντική δράση με κύριο πρωταγωνιστή την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία έχει θέσει την ΕΚΕ στην καρδιά της ανταγωνιστικής της στρατηγικής. Βήματα που σηματοδοτούν αυτή την πρωτοβουλία είναι η έκδοση της Πράσινης Βίβλου αναφορικά με την ΕΚΕ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή - «Πράσινη Βίβλος: Προώθηση ενός ευρωπαϊκού πλαισίου για την εταιρική κοινωνική ευθύνη» - COM (2001) 366 τελικό, Βρυξέλλες 18/07/2001) και μια μεταγενέστερη ανακοίνωση σχετικά με τον ορισμό της έννοιας και με τα βήματα που πρέπει οι επιχειρήσεις, οι κυβερνήσεις και η κοινωνία των πολιτών να ακολουθήσουν, έτσι ώστε να ξεκαθαρίσουν τη δέσμευσή τους προς την ΕΚΕ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή - «Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με την εταιρική κοινωνική ευθύνη: μια συνεισφορά των επιχειρήσεων στη βιώσιμη ανάπτυξη» - COM (2002) 347 τελικό, Βρυξέλλες 02/07/2002). Επιπλέον, σημαντικό γεγονός αποτέλεσε η δημιουργία του Πολυμερούς Φόρουμ των Ενδιαφερόμενων Μερών της Ευρώπης για την ΕΚΕ (European Multi stake holder Forum on CSR) το 2004, ρόλος του οποίου είναι να συμβουλεύει την Επιτροπή ως προς τους τρόπους πλήρους ενσωμάτωσης της ΕΚΕ στις πολιτικές και τις πρακτικές της.

Σε εθνικό επίπεδο, υπάρχουν κυβερνητικές πρωτοβουλίες : Στη Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο έχουν καθιερωθεί προαπαιτούμενα για την κοινωνική και οικολογική αναφορά, ενώ στη Δανία έχουν γίνει προσπάθειες για την προώθηση της διακλαδικής συνεργασίας. Πρόσφατη εξέλιξη αποτελεί η διαμόρφωση από το Λουξεμβούργο του δικού του μοντέλου ΕΚΕ, όπου λόγος γίνεται και για τα ατυχήματα στο χώρο εργασίας και προτείνεται η χρήση συγκεκριμένου δείκτη ατυχημάτων στις μετρήσεις για την ανάπτυξη της χώρας. Ακόμη, οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις έδωσαν το παρόν στη Διεθνή Σύνοδο Κορυφής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (World Summit on Sustainable

Development), καθώς και στο Οικουμενικό Σύμφωνο του Ο.Η.Ε (UN Global Compact).

Οι υπέρμαχοι της ΕΚΕ ενθαρρύνουν την εισαγωγή ποικίλων θεμάτων ΕΚΕ στη διοίκηση των επιχειρήσεων. Παράλληλα, ακτιβιστές της ΕΚΕ τονίζουν τη σημασία των αναφορών του Διοικητικού Συμβουλίου και των επιχειρησιακών στελεχών, της διακυβέρνησης και των δομών της λήψης αποφάσεων ως επιτακτικών για τη θεσμοθέτηση της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης. Καθώς, θρησκευτικά και κοινωνικά ευαισθητοποιημένοι επενδυτές πιέζουν τις επιχειρήσεις για την κοινωνική, περιβαλλοντική και οικονομική τους δραστηριότητα την τελευταία τριακονταετία, σήμερα η ΕΚΕ αποτελεί μια επικρατούσα τάση στο επενδυτικό τομέα. Έχει παρατηρηθεί το λανσάρισμα δεικτών που μετρούν την κοινωνική ή / και περιβαλλοντική επίδοση. Το γεγονός αυτό προκύπτει από το συνεχώς αυξανόμενο ενδιαφέρον των επενδυτών, ιδιαίτερα των θεσμικών, οι οποίοι βλέπουν την ΕΚΕ ως ένα στρατηγικό επιχειρησιακό ζήτημα. Μέσω της αγοράς μετοχών και των αποφάσεων τους, οι κοινωνικά υπεύθυνοι επενδυτές και οι ακτιβιστές προσπαθούν να πιέσουν τις επιχειρήσεις προς μεγαλύτερη κοινωνική υπευθυνότητα και διαφάνεια στις δράσεις τους.

Ένας τελευταίος παράγοντας - κλειδί είναι και οι εξελίξεις στον τεχνολογικό τομέα, όπου η ταχύτερη πρόοδος της τεχνολογίας της πληροφορίας έχει προκαλέσει μια πιο στενή σύνδεση ανάμεσα στην εταιρική κοινωνική ευθύνη και την επιχείρηση. Για τις επιχειρήσεις πολλαπλασιάζονται οι ευκαιρίες για να τονίσουν και να διαβιβάσουν τα επιτεύγματά τους στον κοινωνικό και περιβαλλοντικό τομέα. Νέες υπηρεσίες μέσω internet και μηχανήματα εκτυπώσεων παρέχουν διεξόδους για τις εταιρείες, έτσι ώστε να δημοσιεύουν τις θέσεις τους και τις εποικοδομητικές τους πρωτοβουλίες προς τα ενδιαφερόμενα κοινά τους. Ιδιαίτερα συμβάλλει στο να γίνεται με γρήγορο και αξιόπιστο τρόπο η ενημέρωση του κοινού και των άλλων ενδιαφερόμενων ομάδων συμφερόντων σχετικά με τις πρακτικές ΕΚΕ μιας επιχείρησης ανά τον κόσμο. Με άλλα λόγια, συμβάλλει στην άμεση ανταλλαγή της πληροφορίας και καθιστά πλέον την online διαχείριση της φήμης μια αναγκαιότητα για τις επιχειρήσεις.

Το Ευρωπαϊκό Πολυμερές Φόρουμ για την ΕΚΕ (European Multi stake holder Forum on CSR) κατηγοριοποιεί τους «παίκτες» του επιχειρησιακού

περιβάλλοντος, οι οποίοι λειτουργούν ως εξωτερικοί καθοδηγητές και παράγοντες που καθιστούν επιτακτική την ΕΚΕ, ιδιαίτερα σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Σύμφωνα με το Φόρουμ:

■ Οι επενδυτές αναζητούν τρόπους επένδυσης, που να συνάδουν με τις προσωπικές τους αξίες ή με την προσδοκία ότι κοινωνικά υπεύθυνες επιχειρήσεις θα αποτελούσαν καλύτερες επενδύσεις, από την πλευρά της απόδοσης.

■ Οι καταναλωτές βασίζονται κατά την επιλογή τους σε κοινωνικά και οικολογικά «διαπιστευτήρια»

■ Οι δημόσιες αρχές, μέσω ενός φάσματος μηχανισμών (συμπεριλαμβανομένης της προώθησης και της παροχής πληροφόρησης), ασκούν πιέσεις ως αγοραστές, αλλά και ως ρυθμιστικοί και φορολογικοί παράγοντες

■ Οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί ελέγχουν και αξιολογούν τον κοινωνικό και περιβαλλοντικό αντίκτυπο των επιχειρησιακών δραστηριοτήτων και διοργανώνουν εκστρατείες για περαιτέρω βελτιώσεις

■ Τα σωματεία αναζητούν να επηρεάσουν την επιχειρησιακή συμπεριφορά μέσω μηχανισμών, όπως είναι οι συλλογικές συμβάσεις και συμφωνίες

■ Οι λοιπές επιχειρήσεις, τα επιχειρησιακά δίκτυα, οι μεσάζοντες στην αλυσίδα εφοδιασμού, συνεργαζόμενοι μέσω της κοινής εμπειρίας, προσπαθούν να διαμορφώσουν ένα κοινό πλαίσιο κοινής κατανόησης καλύτερων προσεγγίσεων και προσδοκιών, να παρέχουν σημεία αναφοράς και παραδείγματα προς μίμηση (benchmark), καθώς και πρακτικές που αφορούν τις δια - επιχειρησιακές (business - to - business) σχέσεις.

Μια δεκαετία αφότου η ΕΚΕ πήρε την τρέχουσα μορφή της, επιχειρήσεις, εργαζόμενοι και πελάτες, μη κυβερνητικές οργανώσεις και δημόσια ιδρύματα, αναμένουν αποδόσεις στις επενδύσεις ΕΚΕ τόσο για τις εταιρείες όσο και για την κοινωνία. Από τη μία, οι επιχειρήσεις επιθυμούν να εξετάσουν τι έχουν καταφέρει να πραγματοποιήσουν μέσα από τις διάφορες πρωτοβουλίες ΕΚΕ, έτσι ώστε να καταναείμουν τους πόρους τους πιο αποτελεσματικά - είναι ζήτημα στρατηγικής για αυτές. Από την άλλη, οι λοιποί υποστηρικτές, μέλη της κοινωνικού συνόλου, αναμένουν να δουν κοινωνικές και περιβαλλοντικές βελτιώσεις, ενώ οι κριτικοί συνεχίζουν να ισχυρίζονται ότι η ΕΚΕ αποτελεί ακόμη μια προσπάθεια διατήρησης του status quo.

6.10 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ: ΤΑ ΔΥΟ ΚΥΡΙΑ ΠΕΔΙΑ

Η κοινωνική ευθύνη των επιχειρήσεων διακρίνεται σε «εσωτερική» και «εξωτερική», ανάλογα με τα ωφελούμενα μέρη μιας δράσης εταιρικού χαρακτήρα. Η διοίκηση καλείται να διεισδύσει στον πυρήνα της εταιρείας και να εντοπίσει τους εσωτερικούς και εξωτερικούς στρατηγικούς παράγοντες που καθορίζουν αφενός την επιχειρηματική βιωσιμότητα και αφετέρου την αειφόρο ανάπτυξη υιοθετώντας πρακτικές εταιρικής κοινωνικής ευθύνης.

Για διαφορετικές χώρες, περιφέρειες, κλάδους και κατηγορία οργανισμών, η υπεύθυνη επιχειρηματική πρακτική περιλαμβάνει διαφορετικά αντικείμενα συζήτησης και σημαντικά διαφορετικές προτεραιότητες. Ωστόσο, η κοινή βασική προσέγγιση της ΕΚΕ περιλαμβάνει οργανισμούς που υιοθετούν μια επίσημη, δομημένη προσέγγιση στην αποτίμηση της κοινωνικής και περιβαλλοντικής επίδρασής τους, κάνοντας βήματα για την βελτίωσή της και δημοσιεύοντας την όλη διαδικασία καθώς και τα αποτελέσματά της.

6.10.1 Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

Σε μια εταιρεία, οι κοινωνικά υπεύθυνες πρακτικές αφορούν κυρίως τους υπαλλήλους και συνδέονται με θέματα όπως η επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό, η υγεία και η ασφάλεια καθώς και η διαχείριση της αλλαγής ενώ οι περιβαλλοντικές υπεύθυνες πρακτικές σχετίζονται κυρίως με τη διαχείριση των φυσικών πόρων που χρησιμοποιούνται στην παραγωγή. Ανοίγουν το δρόμο για τη διαχείριση της αλλαγής και το συνδυασμό της κοινωνικής ανάπτυξης με τη βελτιωμένη ανταγωνιστικότητα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM(2001) 366).

> Διαχείριση του Ανθρώπινου Δυναμικού

Σήμερα μία από τις κυριότερες προκλήσεις για τις εταιρείες είναι η προσέλκυση και η συγκράτηση εξειδικευμένου προσωπικού. Στο πλαίσιο αυτό, τα σχετικά μέτρα μπορούν να περιλαμβάνουν τη δια βίου μάθηση, την παραχώρηση αρμοδιοτήτων και εξουσιών στους εργαζομένους, την καλύτερη

ενημέρωση σε όλη την επιχείρηση, την καλύτερη ισορροπία μεταξύ εργασίας, οικογένειας και ελεύθερου χρόνου, τη μεγαλύτερη ποικιλομορφία του εργατικού δυναμικού, την ίση αμοιβή και τις προοπτικές σταδιοδρομίας για τις γυναίκες, τον καταμερισμό των κερδών και τα συστήματα παροχής μεριδίων του μετοχικού κεφαλαίου, καθώς και τον προβληματισμό σχετικά με την απασχολησιμότητα και την εξασφάλιση της εργασίας. Έχει επίσης αποδειχθεί ότι η ενεργός εποπτεία και διαχείριση των υπαλλήλων που απουσιάζουν από την εργασία τους λόγω αναπηρίας ή τραυματισμού έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση των δαπανών.

> Υγεία και Ασφάλεια στην Εργασία

Οι προσεγγίσεις του θέματος της υγείας και της ασφάλειας στην εργασία παραδοσιακά έγκεινται σε νομοθετικά και εκτελεστικά μέτρα. Ωστόσο, λόγω της τάσης να ανατίθενται εργασίες σε εργολάβους και προμηθευτές, οι εταιρείες εξαρτώνται όλο και περισσότερο από τις επιδόσεις των εργολάβων τους στο θέμα της υγείας και της ασφάλειας. Εθελοντικά προγράμματα ως συμπληρωματικά προς τις δραστηριότητες νομοθεσίας και ελέγχου από τις δημόσιες αρχές υιοθετούνται από τις εταιρείες για την περαιτέρω προώθηση της υγείας και της ασφάλειας, χρησιμοποιώντας αυτές τις δύο παραμέτρους ως κριτήρια για την προμήθεια των προϊόντων ή των υπηρεσιών τους.

> Προσαρμογή στην Αλλαγή

Η αναδιάρθρωση με τρόπο κοινωνικά υπεύθυνο σημαίνει ότι εξισορροπούνται και λαμβάνονται υπόψη τα συμφέροντα και οι ανησυχίες όλων εκείνων που θίγονται από τις αλλαγές και τις αποφάσεις. Ειδικότερα, αυτό συνεπάγεται τη συμμετοχή και την ανάμιξη όλων των ενδιαφερόμενων μερών μέσω της ανοικτής ενημέρωσης και των διαβουλεύσεων.

> Διαχείριση του Περιβαλλοντικού Αντίκτυπου και των Φυσικών Πόρων
Γενικά η μείωση της κατανάλωσης πόρων ή των ρυπογόνων εκπομπών και αποβλήτων μπορούν να μειώσουν τον περιβαλλοντικό αντίκτυπο. Στον περιβαλλοντικό τομέα, οι περιβαλλοντικές αυτές επενδύσεις αναφέρονται κανονικά ως ευκαιρίες διπλού κέρδους, και για τις επιχειρήσεις και για το περιβάλλον.

6.10.2 Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

Η εταιρική κοινωνική ευθύνη επεκτείνεται πέρα από την εταιρεία στην τοπική κοινότητα και αφορά ένα ευρύ σύνολο ενδιαφερόμενων μερών οι οποίοι είναι όχι μόνο οι εργαζόμενοι και οι μέτοχοι αλλά και οι επιχειρηματικοί εταίροι, οι προμηθευτές, οι πελάτες, οι δημόσιες αρχές και οι Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί (ΜΚΟ) που εκπροσωπούν τις τοπικές κοινότητες ή ασχολούνται με το περιβάλλον (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM(2001) 366).

> Τοπικές Κοινότητες

Η εταιρική κοινωνική ευθύνη αφορά επίσης την ένταξη των εταιρειών στο τοπικό περιβάλλον τους είτε αυτό είναι στην Ευρώπη είτε στον υπόλοιπο κόσμο. Οι εταιρείες συνεισφέρουν στις κοινότητές τους παρέχοντας θέσεις εργασίας, μισθούς, κοινωνικές παροχές καθώς και φόρους. Από την άλλη πλευρά, οι εταιρείες εξαρτώνται από την υγεία, τη σταθερότητα και την ευημερία των κοινοτήτων μέσα στις οποίες λειτουργούν. Επίσης, υπάρχει αλληλεπίδραση μεταξύ εταιρειών και του τοπικού φυσικού περιβάλλοντός τους. Ορισμένες βασίζονται σε ένα καθαρό περιβάλλον για την παραγωγή τους ή την προσφορά των υπηρεσιών τους (καθαρός αέρας, καθαρά ύδατα, δρόμοι χωρίς κίνηση).

> Επιχειρηματικοί Εταίροι, Προμηθευτές και Καταναλωτές

Μακροπρόθεσμα, η οικοδόμηση σχέσεων με τους επιχειρηματικούς εταίρους και τους προμηθευτές ενδέχεται να οδηγήσει σε δίκαιες τιμές, όρους και προσδοκίες καθώς και ποιότητα και αξιόπιστη παράδοση ή εκτέλεση. Οι εταιρείες που οικοδομούν σχέσεις διαρκείας με τους πελάτες, εστιάζοντας όλη την οργάνωσή τους στην κατανόηση των αναγκών και των επιθυμιών των πελατών και παρέχοντάς τους ανώτερη ποιότητα, ασφάλεια, αξιοπιστία και εξυπηρέτηση, αναμένεται ότι θα είναι πιο προσοδοφόρες.

> Ανθρώπινα Δικαιώματα

Αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο ότι ο αντίκτυπος των δραστηριοτήτων μιας εταιρείας στα ανθρώπινα δικαιώματα των εργαζομένων και στις τοπικές κοινότητες ξεπερνά το πεδίο των εργατικών δικαιωμάτων. Οι εθελοντικοί κώδικες συμπεριφοράς μπορούν να συμβάλλουν στην προώθηση διεθνών

εργασιακών προτύπων, η αποτελεσματικότητα ωστόσο εξαρτάται από τη σωστή εφαρμογή και την επαλήθευσή τους.

> Παγκόσμιες Περιβαλλοντικές Ανησυχίες

Μέσω των διασυνοριακών συνεπειών πολλών περιβαλλοντικών προβλημάτων που συνδέονται με τις επιχειρήσεις και της κατανάλωσης πόρων από ολόκληρο τον κόσμο, οι εταιρείες διαδραματίζουν επίσης ενεργό ρόλο στο παγκόσμιο περιβάλλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Πριν από λίγα χρόνια και ιδιαίτερα στην Ελλάδα ο όρος «πράσινη επιχειρηματικότητα» ήταν στο περιθώριο των όποιων αναφορών και υποδείκνυε μια χαμηλού ενδιαφέροντος και αποδόσεων ζώνη του επιχειρείν. Έχουμε ξεπεράσει πια τη φάση αυτή που οι όποιες αναφορές στην πράσινη ανάπτυξη, την πράσινη επιχειρηματικότητα ή την πράσινη οικονομία αποτελούσαν παράγοντες διαχωρισμού, γεννούσαν σε μερικούς την αίσθηση του ανούσιου και περιορίζονταν στο λεξιλόγιο εκείνων που τις πρότασσαν και τις αναδείκνυαν, αναπτύσσοντας τη θεματική του περιβάλλοντος. Όμως, ρητορικά μόνο μέχρι σήμερα έχει συντελεστεί αυτή η αλματώδης πρόοδος. Από τότε μέχρι σήμερα έχουν γίνει σημαντικά βήματα στην προώθηση της πράσινης επιχειρηματικότητας, οικονομίας και ανάπτυξης και έχουμε φτάσει πλέον σε μια συναίνεση για την αναγκαιότητά της.

Όμως, τα τελευταία χρόνια η διεθνής οικονομική αγορά, η κοινή γνώμη, οι σύλλογοι προστασίας των καταναλωτών, του περιβάλλοντος αλλά και της αναβάθμισης της ποιότητας ζωής, ζητούν ολοένα και πιο επίμονα από τις επιχειρήσεις και τους οργανισμούς να βελτιώσουν τις περιβαλλοντικές τους επιδόσεις. Οι σημαντικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις από την λειτουργία των επιχειρήσεων, σε συνδυασμό με την έλλειψη ή ακόμα και την εξάντληση πολλών φυσικών πόρων, έχουν αναδείξει την ανάπτυξη σε ζήτημα επιβίωσης, τόσο από οικονομικό όσο και από περιβαλλοντική άποψη.

Περιβαλλοντικές και κοινωνικές ανάγκες, επιχειρηματικότητα και κοινωνικά ευσυνείδητες επιχειρήσεις συναντώνται στον όρο «Πράσινη Επιχειρηματικότητα». Πρόκειται για την επιχειρηματικότητα που όταν αναφέρεται σε παραγωγικές διαδικασίες συνδέεται άμεσα με φιλικές προς το περιβάλλον μεθόδους, ενώ όταν ο λόγος αφορά την κοινωνική προσφορά των επιχειρήσεων στο πλαίσιο της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης συνδέεται με την επένδυση και συμμετοχή σε προγράμματα ανακύκλωσης, λογισμένης κατανάλωσης ενεργειακών πόρων.

Επομένως, όλα τα προϊόντα και οι υπηρεσίες έχουν επιπτώσεις στο περιβάλλον κατά την παραγωγή, τη χρήση ή/και την τελική τους διάθεση. Η πρόκληση σήμερα είναι να επιτευχθεί περιβαλλοντική βελτίωση σε συνδυασμό με καλύτερη απόδοση των προϊόντων, διασφάλιση της μακροχρόνιας βιομηχανικής δραστηριότητας και μιας καλύτερης ποιότητας ζωής. Η Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντος (ΟΠΠ) κινείται προς αυτή την κατεύθυνση και αποτελεί λύση για τις επιχειρήσεις που θέλουν να γίνουν περιβαλλοντικά υπεύθυνες.

Η ΟΠΠ είναι ένας νέος τρόπος προσέγγισης, με τον οποίο η Ευρωπαϊκή Ένωση προωθεί την αειφόρο ανάπτυξη, εξασφαλίζοντας παράλληλα ότι η παραγωγή, η διαχείριση, η χρήση και η τελική απόρριψη των προϊόντων επιβαρύνουν όσο το δυνατόν λιγότερο το περιβάλλον. Με άλλα λόγια, στόχος της Ολοκληρωμένης Πολιτικής Προϊόντος είναι να μειωθούν στο ελάχιστο οι αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον από τα προϊόντα και τις υπηρεσίες που χρησιμοποιούμε.

Ουσιαστικά «πράσινη επιχειρηματικότητα», επιπρόσθετα στον ορισμό που προαναφέρθηκε στο δεύτερο κεφάλαιο, σημαίνει τον μηδενισμό του περιβαλλοντικού αποτυπώματος, δηλαδή του συνολικού περιβαλλοντικού και κοινωνικού κόστους που προκύπτει από τη δράση οποιασδήποτε επιχειρηματικής δραστηριότητας. Προφανώς οι πράσινες επιχειρήσεις και κέρδη πρέπει να έχουν και απασχόληση σε εργαζόμενους να παρέχουν, αλλά και να επιδιώκουν διαρκή επέκταση του μεριδίου αγοράς τους.

Αποκτά απόλυτη επικαιρότητα η συζήτηση για πράσινη επιχειρηματικότητα τόσο την Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και στην Ελλάδα, με δεδομένο ότι η οικονομική και παραγωγική δομή και των δύο αποτελείται σε ποσοστό άνω του 85% από Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις και όχι από μεγάλους, δυσκίνητους επιχειρηματικούς δεινόσαυρους. Το μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων αποτελεί πια τεράστιο συγκριτικό πλεονέκτημα, κι όχι επιχειρηματικό μειονέκτημα. Η Μικρή και Μεσαία Επιχείρηση αποτελεί τη μήτρα της επιχειρηματικότητας.

Δυστυχώς στη χώρα μας ο σχετικός προβληματισμός αναπτύσσεται με πρωτοφανή χρονική καθυστέρηση και βρίσκεται αντιμέτωπος με νοοτροπίες και στερεότυπα του παρελθόντος. Γι' αυτό και πρέπει να απελευθερωθούμε

από το δίλλημα: βιώσιμο περιβάλλον ή σταθερή ανάπτυξη; Στην πραγματικότητα η ενίσχυση της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας είναι όρος και προϋπόθεση της οικονομικής βιωσιμότητας. Οι πολιτικές υπέρ της προστασίας του περιβάλλοντος προωθούν ένα πιο βιώσιμο επιχειρηματικό μοντέλο και οδηγούν σε συνολική τόνωση της οικονομίας. Όμως, η πράσινη ανάπτυξη και η πράσινη επιχειρηματικότητα είναι, δυστυχώς, θύματα μιας απίστευτης κυβερνητικής αναποτελεσματικότητας και αναβλητικότητας.

Το κύριο πρόβλημα στη χώρα μας είναι ότι έχουν παραμείνει ανεκμετάλλετα περιβαλλοντικά πεδία απόλυτου πλεονεκτήματος. Πεδία που αποτελούν αναπτυξιακά απόλυτο πλεονέκτημα. Αυτό συμβαίνει επειδή δεν θεωρείται το περιβάλλον ως θεμελιώδης και προσδιοριστική αξία. Για παράδειγμα, το γεγονός ότι έχουμε μια μοναδική και σπάνια βιοποικιλότητα σε σχέση με την Ευρώπη και την ευρύτερη περιφέρειά μας και το γεγονός επίσης ότι έχουμε ένα περιβαλλοντικό ανάγλυφο ιδιαίτερα ελκυστικό έχει απαξιωθεί στη συνείδησή μας αλλά και στην πρακτική μας και αυτό μαρτυρείται για παράδειγμα με το γεγονός ότι όλες οι αισθητικά ελκυστικές τοποθεσίες είναι χώροι ανεξέλεγκτης απόθεσης απορριμμάτων (οι λεγόμενοι σκουπιδοτόποι). Έτσι λανθάνουν τα απόλυτα και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα, δεν αξιοποιούνται σε σχέση με την ποιότητα των προϊόντων και των υπηρεσιών και μ' αυτό τον τρόπο καθίσταται δυσχερής η περιβαλλοντική μόχλευση της οικονομίας μας.

Αντίθετα, η Ελλάδα αναδεικνύει σημειολογικές επικοινωνιακά πράξεις σαν επίκεντρο της εστιάζοντας στο δέντρο και χάνοντας το δάσος, δηλαδή την ανάγκη για μια συστηματική επιχειρησιακή προσέγγιση και ανάδειξη του περιβάλλοντος ως απόλυτου και συγκριτικού πλεονεκτήματος και ως προσδιοριστικού παράγοντα, για την ποιότητα της ζωής και τις απολαβές των τοπικών κοινωνιών της, γιατί το περιβάλλον φυσικά παραμένει κατά ένα μέρος του τμήμα της πραγματικά άυλης και όχι φαντασιακής οικονομίας, που όμως αντανakλά απευθείας στην υγεία και στην ποιότητα της ζωής μας.

Εν κατακλείδι, στόχος είναι η Ελλάδα να αποκτήσει μια δυναμικά αναπτυσσόμενη εσωτερική αγορά περιβαλλοντικών προϊόντων και υπηρεσιών, που στη συνέχεια θα λειτουργήσει ως εφελτήριο για να γίνει η χώρα ανταγωνιστικός εξαγωγέας αυτών των προϊόντων και υπηρεσιών.

Ταυτόχρονα απαιτείται η διαμόρφωση ενός νομικού πλαισίου το οποίο αφενός θα προστατεύει αποτελεσματικά το περιβάλλον και αφετέρου θα δημιουργεί και θα ενδυναμώνει την εσωτερική περιβαλλοντική αγορά.

Η Ελλάδα δεν μπορεί να παραμένει παθητικός θεατής σε όσα συμβαίνουν στον υπόλοιπο κόσμο, όταν μάλιστα μπορεί να γίνει παράδεισος πράσινων επενδύσεων. Και τους φυσικούς πόρους διαθέτει και το δυναμικό της παραμένει ακόμα ανεκμετάλλευτο. Αυτό που χρειάζεται είναι να αξιοποιήσουμε επιθετικά τα συγκριτικά μας πλεονεκτήματα με περιβαλλοντικά και οικονομικά οφέλη, όπως συμβαίνει ήδη σε άλλες χώρες.

Είναι προφανές ότι η πράσινη επιχειρηματικότητα κερδίζει όλο και μεγαλύτερη εκτίμηση από τους καταναλωτές και τις επιχειρήσεις. Από τη βιβλιογραφική έρευνα διεξήχθη το συμπέρασμα ότι οι πράσινες επιχειρήσεις ξεπερνούν το σκόπελο της τάσης και εξαπλώνονται προβάλλοντας την ανάγκη για ποιοτική αναβάθμιση υπηρεσιών και προϊόντων. Οι παροχές αυτές σε συνδυασμό με τις ανάγκες που πρεσβεύει το σύγχρονο μάρκετινγκ δημιουργούν την ανάγκη στις επιχειρήσεις να δημιουργήσουν πρότυπα που τελικά προωθούν την κοινωνική ευθύνη και υπευθυνότητα.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Δίνονται κάποιες προτάσεις για την επιτυχημένη εφαρμογή οποιασδήποτε περιβαλλοντικής στρατηγικής.

Δηλαδή, η επιτυχημένη εφαρμογή μιας πρακτικής συχνά εξαρτάται από το βαθμό αποδοχής από τους εργαζόμενους της επιχείρησης. Αν ίδιοι αντιμετωπίσουν αρνητικά την υιοθέτηση της, τότε οι πιθανότητες για την σωστή εφαρμογή λιγοστεύουν. Γι' αυτό, οι εργαζόμενοι σε μια επιχείρηση θα πρέπει να ενημερώνονται συχνά για τις περιβαλλοντικές πρακτικές της και μάλιστα από το αρχικό στάδιο. Καλή πρακτική θεωρείται η ενθάρρυνση των εργαζομένων να συμμετέχουν στην διαδικασία λήψης σχετικών αποφάσεων, να προτείνουν νέες ιδέες και να αξιολογούν τις υπάρχουσες. Με αυτό τον τρόπο γίνονται συνεργοί στη όλη προσπάθεια και αυξάνεται το ενδιαφέρον τους για την επιτυχία αυτής.

Επίσης, μια πολύ επιτυχημένη πρακτική έχει αποδειχτεί η προτροπή προς τους εργαζομένους για ανάληψη πρωτοβουλιών σχετικών με την προστασία του περιβάλλοντος αλλά φυσικά η προτροπή πάντα πρέπει να συνοδεύεται με τα αντίστοιχα κίνητρα είτε είναι χρηματικά είτε όχι.

Τέλος, θα πρέπει να υπάρχει και η κατάλληλη εκπαίδευση των εργαζομένων σχετικά με τις πράσινες πρακτικές που υιοθετεί η κάθε επιχείρηση. Συνήθως, η εκπαίδευση παίρνει μορφή σεμιναρίων όπου απευθύνεται κυρίως στο προσωπικό της επιχείρησης που θα πρέπει να εκπαιδευτεί κυρίως στις πράσινες τεχνολογίες και θα πρέπει να τις εφαρμόσει στην πράξη, Ακόμη, στα διευθυντικά στελέχη για σωστή και αποτελεσματική διαχείριση των πράσινων θεμάτων.

Μία άλλη και σημαντική πρόταση είναι η προβολή και η επικοινωνία των πράσινων επιχειρήσεων με το κοινό.

Με άλλα λόγια εννοούμε, ότι η πλειοψηφία των καταναλωτών αντιμετωπίζει πιο θετικά τις επιχειρήσεις που αποδεικνύουν έμπρακτα την οικολογική ευαισθησία τους, δηλώνοντας ότι αποφεύγουν να αγοράσουν προϊόντα από επιχειρήσεις που δεν σέβονται το περιβάλλον.

Έτσι, φαίνεται λοιπόν, ότι το καταναλωτικό κοινό δεν είναι κατάλληλα ενημερωμένο για τις περιβαλλοντικές πρωτοβουλίες των ελληνικών

επιχειρήσεων. Στο συγκεκριμένο τομέα θα πρέπει να καταβληθεί μεγαλύτερη προσπάθεια, αφού τα αναμενόμενα οφέλη είναι αρκετά όπως η βελτίωση της εικόνας και της φήμης της επιχείρησης, αύξηση κερδών και εσόδων και ακόμη βελτίωση της σχέσης με τα ενδιαφερόμενα μέρη.

Η προβολή των περιβαλλοντικών ενεργειών μιας επιχείρησης μπορεί να γίνει με τους εξής τρόπους, που αναλύονται παρακάτω:

1) ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Η περιβαλλοντική έκθεση αποτελεί μια ολοένα και περισσότερο δημοφιλή πρακτική στις επιχειρήσεις η οποία έχει πολλαπλά οφέλη όπως για παράδειγμα η περιβαλλοντική έκθεση είναι ένας από τους πιο αποτελεσματικούς τρόπους επικοινωνίας της επιχείρησης τόσο με τους πελάτες όσο και με άλλους ενδιαφερομένους όπως είναι οι προμηθευτές, οι μέτοχοι, οι χρηματοδότες κ.λ. και μία περιβαλλοντική έκθεση αποτελεί ένδειξη πως η επιχείρηση λειτουργεί και δρα με διαφανείς μεθόδους και δηλώνει τη δέσμευση της στην προστασία του περιβάλλοντος. Με αυτό τον τρόπο, καλλιεργείται η καλή φήμη της εταιρείας προς όλους τους ενδιαφερομένους και κυρίως τους ευαισθητοποιημένους πελάτες.

2) ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΑ ΣΗΜΑΤΑ

Μια πρακτική ενημέρωσης των καταναλωτών για τα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά των προϊόντων και υπηρεσιών που προσφέρουν είναι η χρήση οικολογικών σημάτων και ετικετών.

Οι επιχειρήσεις μπορούν να ωφεληθούν με διάφορους τρόπους από την χρησιμοποίηση ενός οικολογικού σήματος όπως είναι η βελτίωση της φίλο-περιβαλλοντικής εικόνας, η εύκολη επικοινωνία με τους καταναλωτές για τα περιβαλλοντικά προϊόντα τους και η συμμετοχή σε μια υγιή αγορά πλήρους ανταγωνισμού που προωθεί τα φίλο-περιβαλλοντικά προϊόντα.

Συνήθως, στις συσκευασίες υπάρχουν κάποια οικολογικά σήματα. Ένα από τα συνηθισμένα σήματα είναι τα τρία πράσινα βέλη.

Ένα από τα πιο σημαντικά και χρησιμοποιούμενα σήματα είναι αυτό με τα τρία πράσινα βέλη. Το σήμα αυτό ενημερώνει τους καταναλωτές πως η συγκεκριμένη συσκευασία προέρχεται από πρώτες ύλες και υλικά που είναι ανακυκλώσιμα.

3) ΛΟΙΠΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΠΡΟΒΟΛΗΣ

Άλλοι **τρόποι προβολής** των οικολογικών ευαισθησιών μιας επιχείρησης είναι οι εξής:

- Ø **Διαφημίσεις.** Οι διαφημίσεις μπορούν να γίνουν στον έντυπο ή ηλεκτρονικό τύπο και να αναφέρουν τόσο τις περιβαλλοντικές ενέργειες της επιχείρησης όσο και τα πράσινα χαρακτηριστικά των προσφερόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών της επιχείρησης.
- Ø **Οργάνωση ή υποστήριξη** περιβαλλοντικών δράσεων, όπως είναι η δένδροφύτευση.
- Ø **Συμμετοχή** σε ομάδες προβληματισμού πράσινης επιχειρηματικότητας και σχετικές εκδηλώσεις.
- Ø Τέλος, υπάρχουν **σχετικοί διαγωνισμοί** πράσινης επιχειρηματικότητας, μέσω των οποίων μπορούν να αναδειχθούν οι πράσινες ενέργειες κάθε επιχείρησης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Καλδής, Βύρων, «Επιχειρήσεις και Ηθική», Εκδόσεις Ο.Π.Α., Αθήνα 2002.

Κονταξή Μυρτώ, «Έρευνα για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη στις Ελληνικές Επιχειρήσεις», Εκδόσεις Price Water House Coopers - Ο.Π.Α., Αθήνα Νοέμβριος 2004.

Παπαδόπουλος Κ. Ιορδάνης, «Επιχειρηματική Ηθική - Θεωρία και Εφαρμογές», Εκδόσεις Ο.Π.Α., Αθήνα 2002.

Τσακαρέστου Μπέττυ, «Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη στην Ελλάδα - Θέματα & Προοπτικές - Συνοπτική Έκθεση Αποτελεσμάτων», Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 2001.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

<http://www.efepae.gr/data/draseis/>

[http://e2l.e-paideia.net/files/Green Entrepreneurship and Ideas v2.pdf](http://e2l.e-paideia.net/files/Green_Entrepreneurship_and_Ideas_v2.pdf)

<http://kallithea.hua.gr/epixeirein/dihm4%20docs/stamatiou.pdf>

[http://www.apodimos.com/arthra/08/Aug/H PRASINH EPIXEIRHMATIKOTHTA/index.htm](http://www.apodimos.com/arthra/08/Aug/H_PRASINH_EPIXEIRHMATIKOTHTA/index.htm)

ΠΡΑΣΙΝΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΤΑΣΗ Η ΑΝΑΓΚΗ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ?

eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM...EL:DOC